

જૈન તત્ત્વજ્ઞાન તથા આચારને
મુદર સરવ મૈત્રીએ રબૂ કરતી

જૈન શિક્ષાવલી

પ્રથમ શ્રેણીનાં ૧૨ પુસ્તકો.

- ૧ જીવનનું ધ્યેય
- ૨ પરમપદના માધનો
- ૩ હરદેવની ઉપામના
- ૪ સદ્ગુણમેવા - - -
- ૫ આદર્શ ગૃહસ્થ
- ૬ આદર્શ સાધુ
- ૭ નિયમો શા માટે ?
- ૮ તપની મહત્તા
- ૯ મગ્નસાધન
- ૧૦ યોગાભ્યાસ
- ૧૧ વિશ્વશાંતિ
- ૧૨ મફલતાના સૂત્રો

શ્રેણીનું મૂલ્ય રૂા ૬-૦૦ પોસ્ટેજ ૧-૦૦ અલગ
માત્ર ગણતરીની નકલો જ બાકી રહી છે, માટે તમારી
નકલ આજે જ મેળવી લો તથા હવે પછી પ્રગટ થનારી
બીજી શ્રેણીના ગ્રાહક બનો

નોંધ - પારખા નિમધને હેડે આપી શ્રેણીનું શુદ્ધિપત્રક આપ્યું છે,
તે પ્રમાણે સુધારો કરી પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવા નિનતિ છે

જૈન શિક્ષામણી પ્રથમ ચોથું

સદ્ગુરુ-સેવા

જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
મુંબઈ-૬.
શ્રી ધીરજીલાલ ટોકરશી શાહ

પ્રકાશક
જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
મુંબઈ-૬.

મૂલ્ય પચાસ નવા પૈસા

પ્રકાશક

નરેન્દ્રકુમાર ડી. શાહ

વ્યવસ્થાપક જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર

લઘુભાર્ગ ચુરુપત બીલીંગ,

ચીમ બદર, મુંબઈ-૯.

પહેલી વાર ૨૦૦૦

સ. ૨૦૧૫, સને ૧૯૫૬

સર્વ હક પ્રકાશકને રાખીને

મુદ્રક -

મણિલાલ હનનરાય શાહ

નરપ્રભાત પ્રીન્સિપ પ્રેસ,

લીકાટ રોડ, અમદાવાદ

પ્રકાશકનું નિવેદન

જૈન મંદિરોએ જીવનની સુધારણા માટે જે તત્ત્વજ્ઞાન ઉપદેશો છે તથા જે આચારની પ્રદર્શણા કરી છે, તે સહુ સરનાથી સમજી શકે તે માટે જૈન શિક્ષાવલીની યોજના હાથ ધરવામા આવી છે. દાન તેમા બાર પુસ્તકો પ્રકટ કરવામા આવે છે, પરંતુ સયોગે વવારે સાનુકૂળ દેખાશે તો તેમા બીજા પુસ્તકો પણ પ્રકટ કરવામા આવશે.

આપુસ્તકો દીર્ઘચિંતન-મનનના પંચિંગમે સુદર સૈનિમા સખાયેના છે એટલે તે સહુને પમદ પામે એમા સકા નથી.

જૈન શિક્ષાવલીની યોજના સાકાર બની તેમા અનેક મુનિરાજે, સરથાઓ અને મૃદરથોનો સહકાર નિર્મિતમન છે ખાસ કરીને પ. પૂ. આ મદારાજશ્રી વિજયસ્થમજીશ્રીશ્રી, તેમના વિદ્વાન્ સિષ્ય રત્ન મુનિરાજશ્રી કીર્તિવિજયજી, પ. પૂ. આ મદારાજશ્રી વિજયપ્રેમ સ્ત્રીશ્રીશ્રીના સિષ્યરત્નો પૂ. પ. મદારાજ શ્રીભદ્રકવિજયજી, પૂ. મુ. શ્રી ભાનુવિજયજી, તથા પૂ. મુ. શ્રી કુદકુદવિજયજી નેમજ પ. પૂ. આ મદારાજશ્રી વિજયજીશ્રીશ્રીશ્રી નેમના સિષ્યરત્ન મુ. શ્રી દેવવિજયજી અને પ. પ. આ મદારાજશ્રી વિજયઅમૃતસ્ત્રીશ્રીના વિદ્વાન્ સિષ્યરત્ન પૂ. પ. મ. શ્રી દુરધરવિજયજી તથા પ. પ. આ મદારાજશ્રી વિજયવર્મશ્રીશ્રીના સિષ્યરત્ન મુનિશ્રી મરોવિજયજી વગેરેએ આ યોજનાને સકારી તેને વેગ આપવામા કિમતી સદાય આપી છે, તે માટે તેમને ખાસ આભાર માનીએ છીએ. ઉપરાંત શેક માળેકનાવ સુનીનાન, શેક ચકુનાવ વર્ધમાન, શેક ચતુરજ્ઞાઈ નગીનદાસ (ખેલનામચળા), શ્રીમાન બી. કે. શાહ, યોગી શ્રી ઉમેશચન્દ્રજી, શ્રી નામકુમાર મહાત્મા તથા જૈનધાર્મિક શિક્ષાસુસન-મુખર્જીના હાથવાકોએ શ્રી ગ્રાંથજીવન દ. ગ્રાંથી વગેરેએ આ હાથમાં સકાર આપી અમને ઉત્સાહિત કર્યો છે, તે માટે તેમનો પણ આભાર માનીએ છીએ આ પુસ્તકોમાં વિશાપન આપનાર દરેક સરથાઓના પણ અમે આભારી છીએ.

વિષયાનુક્રમ

- ૧ ગુરુ વિના ધર્મ જાણી શકાતો નથી
- ૨ શ્રેષ્ઠિપુત્ર કમલની વાર્તા
- ૩ ગુરુનું સ્થાન
- ૪ ગુરુએ આપેલું જ્ઞાન સાચુ બાકી બધું કાચું
- ૫ સિદ્ધ નાગાર્જુનનો પ્રબંધ
- ૬ ગુરુના ગુણદોષ તપાસવાની જરૂર
- ૭ અસદ્ગુરુ કે અયોગ્ય ગુરુના લક્ષણો
- ૮ સદ્ગુરુના લક્ષણો
- ૯ વિનયની મહત્તા
- ૧૦ વિનયનું સામાન્ય સ્વરૂપ
- ૧૧ વહનવિધિ
- ૧૨ તેત્રીશ આચારના
- ૧૩ વૈધાવૃત્ત્ય
- ૧૪ બહુમાન
- ૧૫ અનિહ્નવતા
- ૧૬ ગૃહસ્થોનું કર્તવ્ય

॥ ૐ દ્વી શર્દ્દ નમઃ ॥

સદ્ગુરુ-સેવા

૧-ગુરુ વિના ધર્મ જાણી શકાતો નથી.

ધર્મ એ ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે અને તેના યથાર્થ આરાધન વડે સુખિત, મોક્ષ કે પરમપદની પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે, એ આપણે પૂર્વે નિબંધિત જાણી ગયા છીએ, પરંતુ આ ધર્મ ગુરુની સહાય વિના જાણી શકાતો નથી કહ્યું છે કે-

વિના ગુરુમ્યો ગુણતીરચિમ્બો,
જાનાતિ ધર્મ ન વિવક્ષ્ણોઽપિ ।
વિના પ્રદીપ શુભલોચનોઽપિ,
નિરીક્ષતે કુત્ર પદાર્થસાર્થમ્ ॥

‘મનુષ્ય ગમે તેવો વ્યવહારકુશલ કે વિચક્ષણ હોય તો પણ ગુણના સમુદ્રરૂપ ગુરુની સહાય વિના ધર્મને જાણી શકતો નથી સુદૂર આખવાળો હોવા છતાં કોઈ મનુષ્ય દીવાની સહાય વિના પદાર્થસમૂહને કંઈ જાણી શકે છે ?’

સત કવિઓએ પણ ગુરુ સખી આવેજ અભિપ્રાય ઉચ્ચાર્યો છે તેઓ કહે છે

ગુરુ દીવો ગુરુ દેવતા, ગુરુ ત્રિજુ ધાર અધાર
ને ગુરુ વાણી વેગળા, રવડયા તે સસાર.

‘ગુરુ એ સાચો દીવો છે કે જે જગતના બધા પદો
યોગે બતાવે છે ગુરુ એ જ્યોતિર્ભય દેવતા છે કે જે
દિવ્યતાનું દાન કરી શકે છે જે આ જગતમાં ગુરુ ન
હોય તો સર્વત્ર ઘેર અધકાર વ્યાપી રહે, અર્થાત્ કોઈને
કોઈ પ્રકારનું જ્ઞાન થાય નહિ જે મનુષ્યો ગુરુસમીપે
જઈ તેમનો ઉપદેશ સાંભળતા નથી, તેઓ કંઈ પણ ધર્મ
પામી શકતા નથી, જોટલે તેઓ ચારગતિ અને ચોરાશી
લાખ જીવ્યોનિરૂપ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતા જ રહે છે’

ગુરુ, ગમે તેવા મૂઠ, મિધ્યાભિમાની કે અપભ્રમણથી
ભરેલા મનુષ્યની સાન દેઠાણે લાવી દે છે અને તેને ધર્મનો
માર્ગ બતાવી તેનું કલ્યાણ કરે છે એષિપુત્ર કમલની વાર્તા
આ વસ્તુની વિશેષ પ્રતીતિ કરાવશે.

૨-એષિપુત્ર કમલની વાર્તા.

નામ તેવા ગુણ જીદુ ઘોડામાં હોય છે, પણ ધનપાણ
શેઠ તો નામ તેવા ગુણવાળા જ હતા તેમને ત્યાં પુષ્કળ
‘ધન હતું અને તેઓ પાસે જણમાં સારી રીતે પૂજાતા
હતા રાજદરબારે પણ તેમને સારી રીતે માન મળતું હતું
તેમને સાત જોડનો એક પુત્ર હતો, તેનું નામ
કમલ આ પુત્રને શિક્ષણ આપવા માટે ધનપાણ શેઠે
ખાસ શિક્ષકો રોક્યા હતા તેઓ એને જૂદી જૂદી વિદ્યા
તથા કલાઓનું શિક્ષણ આપતા હતા કમલને તેમાં રસ
આવતો હતો, પણ ધર્મની વાત આવે તો બિલકુલ ગમતી
નહિ એ વખતે તે બગાસા ખાવા માડતો કે ઘોડા ઝોડા
ખાઈને ઉઠી જતો.

ધનપાળ શેઠ જાણતા હતા કે સર્વ કળામાં શિરોમણિ ધર્મકલા છે, એટલે તેણે જ્ઞાત આપવા તેઓ વિવિધ ઉપાય અજમાવતા, પણ તેમનો કેઈ ઉપાય સફળ થયો નહિ. પરિણામે કમલ લાણીગણીને હોશિયાર થયો, વ્યવહારમાં કુશળ નીવડ્યો, પણ ધાર્મિક જ્ઞાનથી વચિત રહ્યો.

એક વાર નગરની પાસે આવેલા રમણીય ઉદ્યાનમાં કેઈ સત પુરુષ પધાર્યા તેમનો ઉપદેશ સાંભળ્યા પછી ધનપાળ શેઠ તેમને વિનંતિ કરી કે ‘પૂજ્ય શ્રી! મારો પુત્ર વ્યવહારમાં કુશળ છે અને વ્યાપાર-વણજમાં હોશિયાર છે, પણ ધર્મથી બિલકુલ વિમુખ છે, માટે તેને ધર્મ પમાડવાની કૃપા કરો.’ સત પુરુષો આવા કામ માટે તૈયાર જ હોય છે, એટલે તેમણે વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો. પછી ધનપાળ શેઠે ઘરે આવીને પુત્રને કહ્યું કે ‘આપણા નગરના ઉદ્યાનમાં એક સતપુરુષ પધાર્યા છે, તેમના દર્શન-સમાગમનો લાભ બધા લે છે, માટે તું પણ લઈ આવ.’

પિતાનું વચન શિરોધાર્ય કરીને કમલ એ સત પુરુષ પાસે ગયો અને વદન કરીને સામે બેઠો, પણ મોડું નીચે રાખ્યું. સત પુરુષે તેને ઉપદેશ દેવો શરૂ કર્યો. તેમાં મનુષ્યલવની દુર્લભતા કહી, ધર્મનું મંગલમય સ્વરૂપ વર્ણવ્યું અને તેનાથી યનારા લાભો જણાવ્યા. પછી કમળને પૂછ્યું કે ‘હે વત્સ! તે આમાંથી શું જાણ્યું?’ ત્યારે કમળે કહ્યું કે ‘ચેલી બેરહીના થડમાં એક મોડું દંડ છે, તેમાંથી એકસો આઠ મકોડા બહાર આવ્યા અને તેટલા જ પાછા ગયા. મેં એની ગણતરી બરાબર કરી છે.’

આ સાલણી સત પુરુષ સમજી ગયા કે આ તો રાખમા ધી દોળાણું છે પછી તેમણે એ હકીકત ધનપાળ શેઠને જણાવી અને ત્યાથી અન્યત્ર ચાલ્યા ગયા.

થોડા દિવસ થયા કે બીજા એક સત પુરુષ તેજ દિવાનમા પધાર્યા ધનપાળ શેઠ તેમને પણ પોતાના પુત્રની હકીકત જણાવી ધર્મ પમાડવાની વિનંતિ કરી અને થોડા દિવસ પહેલા જે બનાવ બન્યો હતો, તે કહી સંભળાવ્યો. સત પુરુષોના હૃદય કપાથી ભરપૂર હોય છે, એટલે તેમણે ધનપાળ શેઠની વિનંતિનો સ્વીકાર કર્યો અને જણાવ્યું કે 'આ વખતે તમારો પુત્ર નીચું ન જોઈ રહેતા અમારી સામું જ જોઈ રહે તેમ કહેજો.'

ધનપાળ શેઠ પુત્રને એ પ્રમાણે શિખામણ આપીને તેમની પાસે મોકલ્યો, એટલે તેણે સત પુરુષને વદન કરી તેમની સામે જ પોતાની બેઠક જમાવી અને તેમના સામું જોઈ રહ્યો. સત પુરુષે તેને પ્રશ્ન કર્યો કે 'હે વત્સ! તું તત્ત્વની વાત જાણે છે ખરો?' ત્યારે કમળે કહ્યું કે 'હું પણ તત્ત્વ જાણું છું' મનગમતું ખાણુંપીવું, લહેરથી હરવું-ફરવું અને નિરાતે બિધી જવું.'

સત પુરુષે કહ્યું કે 'આ તો ગામડિયાની ભાષા થઈ તું છોડવા યોગ્ય, જાણવા યોગ્ય અને આદરવા યોગ્ય તત્ત્વો જાણે છે?' કમળે કહ્યું કે 'એવા કોઈ તત્ત્વની મને ખબર નથી' પછી સત પુરુષે તેને હેય, સ્તેય અને ઉપાદેય તત્ત્વોનો બોધ કર્યો અને પૂછ્યું કે 'તું આમાંથી શું સમજ્યો?' કમળે કહ્યું કે 'હું બીજું તો કંઈ સમજ્યો નથી, પણ

આપ જોલતા હતા ત્યારે આપના ગગાનો હડિયો એકસો આઠ વાર જીચો-નીચો થયો હતો. ‘આ સાભળી એ સત પુરુષ મમજી ગયા કે આતો આધગાને દર્પણ બનાવવા જેવું થયું પછી તેમણે એ હકીકત જોઈપૂર્વક ધનપાળ શેઠને જણાવી પોતાનો રસ્તો પકડ્યો.

ત્યાં મોટું નગર હોય ત્યાં સતસાધુઓનો અવર જવર ચાલુ રહે એ સ્વાભાવિક છે, એટલે થોડા દિવસ બાદ એજ નગરન એજ ઉદ્યાનમાં એક ધર્માચાર્ય પધાર્યા તેમનું મુખમહાજ તેજસ્વી હતું, જ્ઞાન અગાધ હતું, સાથે શિષ્યપરિવાર પણ બહોળો હતો. નગરલોકોને તેમના આગમનની ખબર પડી એટલે તે દોળે મળીને ઉદ્યાનમાં જવા લાગ્યા અને તેમના દર્શન કરી તથા તેમનો ઉપદેશ સાભળી કૃતાર્થ થવા લાગ્યા. ધનપાળ શેઠને લાગ્યું કે આ ધર્માચાર્ય જરૂર મારા પુત્રને ધર્મ પમાડી શકશે, એટલે તેમણે ધર્માચાર્યને એ બાબતની વિનંતિ કરી અને પૂર્વના બંને બતાવેા કહી સભળાવ્યા.

ધર્માચાર્યે પૂછ્યું કે ‘એની જીવિત્તિ લૌકિક વ્યવહારોમાં કેવી છે?’ ત્યારે ધનપાળ શેઠે કહ્યું કે ‘એમાં બરાબર છે આમી માત્ર ધર્મની બાબતમાં જ છે.’ ધર્માચાર્યે કહ્યું કે ‘તો એને ધર્મ પમાડી શકાશે, માટે અવસર જોઈને અમારી પાસે મોકલજો.’

ધનપાળ શેઠે ઘરે આવીને પુત્રને કહ્યું કે ‘તે આજ સુધી કેટલાક સાધુ-મહાત્માઓને જોયા, પણ આજે નગર બહાર જે સાધુ-મહાત્મા પધાર્યા છે, તે જુની કોટિના છે

માટે તુ જઈને એમના દર્શન કરી આવ એથી તારા ચિત્તને જરૂર પ્રસન્નતા થશે’

પિતાના આ શબ્દો સાંભળી કમળ તે ધર્માચાર્ય પાસે ગયો અને વદન કરીને સામે બેઠો. તે વખતે ધર્માચાર્યે તેના હાથના કાઝા ભણી નજર નાખીને કહ્યું કે ‘હે વત્સ! તારા મધિખંધ ઉપર મેત્સ્યના મુખ સહિત મોટી રેખા પડેલી જણાય છે’ કમળે પૂછ્યું કે ‘એતુ કળ શું?’ ધર્માચાર્યે કહ્યું કે ‘મેત્સ્યરેખાથી ઘણું ધન પ્રાપ્ત થાય છે વળી તારા હાથની રેખાથી જણાય છે કે તારો જન્મ મુકલ પદ્મમાં થયેલો હોવો જોઈએ’ આ વાત બરાબર હતી, એટલે કમલ આશ્ચર્ય પામ્યો. આજે ધર્માચાર્યે એને વિશેષ કંઈ કહ્યું નહિ, પણ એટલી સૂચના આપી કે ‘અહીં આવતા રહેજો’

બીજા દિવસે કમળ પોતાની જન્મપત્રિકા લઈને ધર્માચાર્ય આગળ ગયો અને વદના કરી તે પત્રિકા તેમની આગળ ધરી ધર્માચાર્યે આ પત્રિકા જોઈને કહ્યું કે ‘હે વત્સ! તારા લગ્ન અમુક વર્ષમાં અમુક માસે અમુક નિધિએ થયેલા હોવા જોઈએ વળી એ લગ્ન થયા પછી થોડાજ વખતે તને એક મોટી જિભારી આવેલી હોવી જોઈએ’ કમળે કહ્યું કે, ‘હકીકત આપ કહો છો તેમજ છે’ આ પ્રસંગથી કમળના હૃદયમાં કંઈક શ્રદ્ધા બેસી અને તે ધર્માચાર્ય આગળ રોજ જવા લાગ્યો.

બે ત્રણ દિવસ બાદ ધર્માચાર્યે કહ્યું કે ‘હે વત્સ!

તારી બુદ્ધિ ખૂબ વીરણ છે, માટે તને એક વરત પૂછુ તેને
જવાબ આપ પછી તેને નીચેનું વરત પૂછયુ

રાજે બેડી ચૂડકી, પવ્ત્ર નહિ એને પાખ,
ચરવા તો યે નીસરે, જોયુ આખો આખ.
દેહપરબ કાજો નહિ, તો પણ કાળી ચાંચ,
ચાંચે ઇંડા મેલતી, પણ મહી બે પાચ.
તે ઇંડા ચાપે વાણ, તોયે ન ફૂટે એક,
વડ તુ વત્સ વિચારીને, ધરી હૈયે નિવેક

‘સૂડલી છતા પાખ નથી, પાખ નથી છતા ફરવા
નીકળે છે, ચાંચે ઇંડા મૂકે છે અને તે પણ પળમા બે પાચ
વળી એ ઇંડા ચપાવા છતા ફૂટતા નથી આવુ તે શું
હોય?’ બહુ વિચાર કરવા છતા જવાબ ન જડયો,
ત્યારે ધર્મોચાર્યે કહ્યું કે ‘એનો ઉત્તર કલ્પમ છે’

એ ઉત્તર કમલના મનમા બરાબર બેસી ગયો. પછી-
ધર્મોચાર્યે કહ્યું કે ‘હે વત્સ ! આ કલમથી ધર્મશાસ્ત્ર,
અર્થશાસ્ત્ર, કામશાસ્ત્ર અને મોક્ષશાસ્ત્ર એમ ચાર પ્રકારના
શાસ્ત્રો લખાય છે’

કમલે પૂછ્યું કે ‘એ શાસ્ત્રોમા શું આવે છે?’ ત્યારે
ધર્મોચાર્યે કહ્યું કે ‘મનુષ્યે સુખી થવા માટે પોતાના
આચારવિચારો કેવા રાખવા? તેનું વર્ણન ધર્મશાસ્ત્રોમા
આવે છે. મનુષ્યે પૈત્રો પેદા કેમ કરવો? તેનું વર્ણન
અર્થશાસ્ત્રમા આવે છે. મનુષ્યે કામ સુખ કેમ ભોગવવું?
તેનું વર્ણન કામશાસ્ત્રમા આવે છે અને મનુષ્યે આધિ,
વ્યાધિ અને ઉપાધિમાથી મુક્ત થઈ પરમાનંદની પ્રાપ્તિ

કેમ કરવી ? તેનું વર્ણન મોક્ષશાસ્ત્રમાં આવે છે આ નબળી તારે વિશેષ જાણવું હોય તો કાલે કહીશું .

કમલને હવે ધર્માચાર્યે પર શ્રદ્ધા બેઠી હતી અને તેમની વાતોમાં રસ પડવા લાગ્યો હતો, એટલે તે બીજા દિવસે તેમની સેવામાં હાજર થયો. તે વખતે ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'હે કમલ ! તું બ્યવહારમાં એકો છે ને ગણિત બહુ સારું જાણે છે, તો તને એક સવાલ પૂછ કે 'એક માથી એક જાય તો બાકી શું રહે ?' કમલે કહ્યું કે 'કંઈ ન રહે' ત્યારે ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'બરાબર વિચારીને જવાબ આપ' એટલે કમલે કહ્યું કે 'એકમાથી એક જાય તો શૂન્ય રહે'.

ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'આ જવાબ જનજન છે હવે એ જવાબ આપ કે એકડાની કિંમત શું અને શૂન્યની કિંમત શું ?' કમલે કહ્યું કે 'એકડાની કિંમત એક અને શૂન્યની કિંમત કંઈ નહિ'.

ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'જો શૂન્યની કિંમત કંઈ ન હોય તો એને એકડાની આગળ લખ્યે જા અને પરિણામ શું આવે છે તે જો'.

કમલે કહ્યું કે 'એમ તો દરેક શૂન્ય એકડાની કિંમતમાં દશગણો વધારો કરે છે'.

ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'તો એની કિંમત શું ગણાય ?'

કમલે કહ્યું કે 'જો તે એકડાની સાથે હોય તો પછી કિંમત અને એકડા વિના હોય તો કંઈ કિંમત નહિ'.

ધર્માચાર્યે કહ્યું કે 'આ જવાબ સાચો છે જો શૂન્ય

એકલુ હોય તો એની કિંમત કંઈ નથી, તે એકડા માથે હોય તો જ તેની કિંમત છે આ જ વસ્તુ આપણા જીવન પરત્વે સમજવાની છે આપણુ જીવન શૂન્ય જેવું છે, તેમાં ધર્મકંડૂપી એકલે ન મળે તો એની કિંમત કંઈ નથી .

આ શબ્દો કમલના હૃદય સોસરા ઉતરી ગયા, એટલે તેણે કહ્યું કે ‘હે શુરુદેવ ! હું એ એકડા વિનાનો છું હવે મને કૃપા કરીને એ એકડો છુટતા ચીખવે, જેથી મારું જીવન સફળ થાય ’ પછી શુરુએ તેને ધર્મની મૌલિક બાબતો મમજાવી અને થોડા મત-નિયમો ધારણ કરવા જણાવ્યું કમલે એ મત-નિયમો જૂઠા હોયથી ધારણ કર્યા અને ધીમે ધીમે તેમાં વધારો કરી પોતાનું સમસ્ત જીવન ધર્મપરાયણ બનાવ્યું.

તાત્પર્ય કે શુરુ ગમે તેવા મૂઢ, મિથ્યાભિમાની અને અપભ્રંશજીવી ભરેલા ‘મનુષ્યને પણ ધર્મ પમાડી શકે છે અને એ રીતે તેનું કલ્યાણ કરી શકે છે

૩-ગુરુનું સ્થાન

તીર્થંકરોએ, તથાગતોએ તથા ઋષિ-મહર્ષિઓએ જે મહાન સત્યો ઉચ્ચાર્યા છે, તે આપણા કુધી શુરુઓ દ્વારા પહોંચ્યા છે અને ભવિષ્યની પ્રજાને પણ શુરુઓ દ્વારા જ પહોંચશે વળી ધાર્મિક ક્રિયાઓ, અનુષ્ઠાનો કે સાધનાઓનો પ્રત્યક્ષ પાઠ પણ તેઓ જ આપી શકે ■ અને ક્રિયાકારક, અનુષ્ઠાતા કે સાધકના દિલમાં જે શકાઓ કે સંશયો ઉત્પન્ન થાય છે, તેનું ચોખ્ખું મમાધાન પણ તેઓજ કરી શકે છે, એટલે તેમનું સ્થાન ઘણું જ માનજાયું છે

જો કોઈ આપણને નાનકડું દાન કરે તો તેના ઉપકારનો બદલો વળી શકતો નથી, તો જો ગુરુ આપણને ધર્મનું સમસ્ત રહસ્ય આપી દે, તત્ત્વજ્ઞાનની મૂળ ચાવી સોંપી દે, તેનો ઉપકાર કેટલો માનવો? તાત્પર્ય કે તેમના ઉપકારનો બદલો આ જગતમાં વળી શકે તેમ નથી.

પ્રશ્ન—જો ગુરુનો ઉપકાર આપણા પર આટલો મોટો છે, તો તેમનું સ્થાન દેવ કરતાં પણ પહેલું ન હોવું જોઈએ? કેટલાકે દેવ કરતાં ગુરુને પહેલું સ્થાન આપ્યું જ છે જેમકે—

ગુરુ ગોવિંદ હોતુ ખડે, કિમ્મકો લાગુ પાય,
બલિહારી ગુરુદેવકી, ગોવિંદ ત્રિયો બતલાય.

‘મારી સામે ગુરુ અને ગોવિંદ (ઇશ્વર કે દેવ) બંને જિજ્ઞાસ છે તેમાં હું કોને પહેલું લાગુ? હું આવો વિચાર કરું છું, ત્યાં ગુરુએ ઇશ્વરાથી ગોવિંદને બતલાવી દીધા, તેથી હું ગુરુદેવની જ બલિહારી ગણુ છું અને તેમને જ પહેલો નમસ્કાર કરું છું.

ઉત્તર—આ સળધમાં જૈન ધર્મનું દર્શનિંદુ એવું છે કે સમયે સમયે ચતા તીર્થંકરો યાને અહંદ્રદેવો ધર્મ-તીર્થની સ્થાપના કરે છે અને તેના દ્વારા જગતના મનુષ્યોને સસારસાગર તરીકે જવાનું એક મહાસાધન પ્રાપ્ત થાય છે, એટલે તીર્થંકરો કે અહંદ્રદેવોનો ઉપકાર આપણા પર ઘણો જ મોટો છે વળી ગુરુએ આપણને ધર્મનો જે ઉપદેશ આપે છે, તે ઉપર જણાવેલા ધર્મ-તીર્થને આધારે જ આપે છે, એટલે તીર્થંકર અહંદ્રદેવો

એ પરમશુર છે, તેથી પ્રથમ દેવ અને પછી શુર એ ક્રમ સુવિહિત છે

પ્રશ્ન—શુરનો મહા ઉપકાર એટલો તેમને જ દેવ માનવામાં આવે તો કેમ ? કેટલાકે એ પ્રમાણે માનેલું છે જેમકે—

गुरुर्गणा गुरुर्विष्णुर्गुरुदेवो महेश्वर ।

गुरु साक्षात् परब्रह्म. तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

‘શુર બ્રહ્મા છે, શુર વિષ્ણુ છે, શુર મહેશ્વર દેવ છે અને શુર જ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ છે. તે શ્રીશુરને મારા નમસ્કાર હો.’

ઉત્તર—ગૃહસ્થો કરતા શુરુ સ્થાન થઈ જાય છે, તેથી તેમને દેવ એટલે પૂજ્ય કહેવામાં આવે તે યોગ્ય જ છે સામાન્ય રીતે શુરુઓને શુરુદેવ કહીને જ સંબોધવામાં આવે છે, પરંતુ શ્રી અરિહતદેવના વિશિષ્ટ અતિશયો વગેરેને ધ્યાનમાં લેતા શુરુને દેવ એટલે ઇશ્વર માની શકાય નહિ

પ્રશ્ન—શ્રી અરિહત દેવના વિશિષ્ટ અતિશયો કયા છે ?

ઉત્તર—શ્રી અરિહત દેવના વિશિષ્ટ અતિશયો ૩૪ હોય છે તે આ પ્રમાણે

(૧) લોકોત્તર અદ્ભુત સ્વરૂપવાન દેહ, (૨) સુગંધિત શ્વાસોન્ધ્વાસ, (૩) માસ અને ગધિરની દૂધની માફક સ્વેતતા તથા (૪) આહાર અને નિહાર (મલ વિસર્જન) નું અર્મઅશુઓવાળા માટે અદ્વયપણું. એટલે સામાન્ય મનુષ્યો તેમને આહાર કરતા કે મલવિસર્જન કરતા જોઈ શકતા નથી.

આ ચાર અતિશયો જન્મની સાથે જ ઉત્પન્ન થાય છે

(૫) સમવસરણની રચના, (૬) અધૈગભીર વાણી, (૭) ભાષાની સર્વદેશીયતા, (૮) આસપાસના વિસ્તાર માથી જવરાદિ રોગોનો નાશ, (૯) પરસ્પર વૈરની શાંતિ, (૧૦) પાકનો નાશ કરનારી તીક વગેરે ઇતિઓનો અભાવ, (૧૧) ઉપદ્રવોનો વિરમ, (૧૨) અતિવૃષ્ટિનો અભાવ, (૧૪) દુઃખાળનો અભાવ અને (૧૪) સ્વચક્રભય (પોતાના લક્ષકર તરફથી બળવા વગેરેનો ભય) તથા (૧૫) પરચક્રભય (શત્રુ સૈન્યના ભય) નો અસભવ

આ અગિયાર અતિશયો જ્ઞાનાવસ્થાયાદિ કર્મના ક્ષયને લીધે ઉત્પન્ન થાય છે

(૧૬) ધર્મચક્રનું ફરવું, (૧૭) આમરનું વીઝાવું, (૧૮) પાદપીઠ સહિત સિંહાસનનું ચાલવું, (૧૯) ત્રણ છત્રોનું ધારણ કરવું, (૨૦) રત્નમય ધર્મ ધ્વજનું આગળ ચાલવું, (૨૧) સ્વર્ણકમલની રચના થવી, (૨૨) સમવસરણ માને દેશનાભૂમિની આમપાસ ત્રણ પ્રકારના ગદો રચાવા, (૨૩) ઉપદેશ સમયે જુદી જુદી ચાર દિશામાં પ્રજાના ચાર મુખો દેખાવા, (૨૪) શ્રી અરિહંત દેવ વિરાજતા હોય ત્યાં અચોક્કવૃક્ષની રચના થવી, (૨૫) માર્ગમાં રહેલા કટકોનું અધિમુખ થવું, (૨૫) વૃક્ષોએ ડાળીઓ ઝુકાવીને નમન કરવું, (૨૭) દેવદુર્લભિનું વાગવું, (૨૮) સર્વતંત્ર જાતિના પવનનું વહેવું, (૨૯) પક્ષીઓ વડે પ્રદક્ષિણ થવી, (૩૦) ગધકની વૃષ્ટિ થવી, (૩૧) પથરગી દિવ્ય પુષ્પોની વૃષ્ટિ

યવી, (૩૨) ધ્રી અગ્નિહૃત દેવના મસ્તકના દેશ, દાઢી, મૂછ તથા હાથપગના નખોની વૃદ્ધિ ન યવી, (૩૩) અનેક દેવોનું સમીપ રહેવું અને (૩૪) ઋતુઓ અનુકૂલ એટલે મનો હર પણ બનવી

આ ઓગણીસ અતિશયો દેવતાકૃત હોય છે

પ્રશ્ન—શુ આ બધી વસ્તુઓ શક્ય છે ?

ઉત્તર—આમા અમને અશક્ય જેવું કંઈ જ લાગતું નથી શાસ્ત્રકારોએ જ્યારે એની ખાસ નોંધ લીધી છે, ત્યારે તેને સત્ય જ માનવી જોઈએ તેમાની કંઈ વાત આપણી દૃઢી બુદ્ધિમા ન ઉતરે તો તે પર વિશેષ વિચાર કરવો જોઈએ અને જગત્મા જે અનેક રહસ્યપૂર્ણ ઘટનાઓ બની રહી છે, તેનો પણ અભ્યાસ કરવો જોઈએ આજે પણ આ દેશમા એવા મહાત્માઓ જોવામા આવે છે કે તેઓ જ્યાં બેઠા-ઉઠ્યા હોય ત્યાં અમુક સમયે કુમ-કુમના ધાટણા પડે છે, સુગંધ પ્રકટે છે, ફૂલ ખરે છે વગેરે વગી તેમની હાજરીમા અનેકવિધ અમત્કારો થાય છે, તો જેઓ સમસ્ત યોગવિભૂતિથી વિભૂષિત હોય તેમને માટે આવા અતિશયો સહજ છે

પ્રશ્ન—તો પછી શુરને જૈન ધર્મમા કેવું માનભર્યું સ્થાન આપવામા આવ્યું છે ?

ઉત્તર—જૈન ધર્મમા શુરને પરમેષ્ઠિપદે બેસાડવામા આવ્યા છે પચ્ચપરમેષ્ઠીમા ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમું સ્થાન તેમનું છે

પ્રશ્ન—પરમેષ્ઠિપદ અને પરમેશ્વરપદ એક જ નથી ?

ઉત્તર—ના, જીન ધર્મમાં પરમેષ્ઠિપદને માત્ર એક
પદ માનવામાં આવ્યું નથી જેઓ સમારનો ત્યાગ કરીને
મોક્ષ માધનાનો સ્વીકાર કરે છે, એ તમામને જીન ધર્મ
પરમ પદે રહેલા માને છે અને તેમને પરમેષ્ઠિ તરીકે
સંબોધે છે, જ્યારે પરમેશ્વર તો અરિહંત ભગવાનને જ
માનેલા છે પરમેશ્વર એટલે પરમ ઐશ્વર્યવાન એવો અર્થ
કરીએ તો વિશિષ્ટ અતિશયો એ અરિહંત દેવનું પરમ
ઐશ્વર્ય છે નીચેના શબ્દો પર વિચાર કરવાથી આ વાતની
વધારે પ્રતીતિ થશે

પરમ પથપરમેષ્ઠિમા, પરમેશ્વર ભગવાન,
ચાર નિરૂપે ધ્યાનએ, નમો નમો જિનભાણુ.

પ્રશ્ન—પથપરમેષ્ઠિમા શુરુવર્ગને એક સ્થાન ન આપતા
ત્રણ સ્થાનો કેમ આપ્યા છે ?

ઉત્તર—અધિકારભેદથી શુરુઓ ત્રણ પ્રકારના હોય
છે, એટલે પથપરમેષ્ઠિમા શુરુવર્ગને ત્રણ ભાગમાં
વિભક્ત કરી ત્રણ સ્થાન આપવામાં આવ્યા છે અન્યોએ
પણ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સામાન્ય શુરુ એવા ત્રણ
ભાગનો સ્વીકાર કરેલો છે, એટલે શુરુને અપાયેલા ત્રણ
સ્થાનો તદ્દન વ્યાજબી ॥

પ્રશ્ન—શુરુ એક હોઈ શકે કે અનેક ?

ઉત્તર—જે આપણને ધર્મનો કોઈ પણ ભાગ આપે,
ધર્મનું કંઈ પણ આચરણ શીખવે તેને આપણે શુરુ
માનવા ઘટે આ રીતે શુરુ એક પણ હોઈ શકે અને
અનેક પણ હોઈ શકે

પ્રશ્ન—કેટલાક લોકો એમ કહે છે કે ગુરુ તો એક જ કરવા જોઈએ, તેનું કેમ ?

ઉત્તર—તેઓ એમ કહે છે, તેઓ પોતાના શાસ્ત્રોને અરાબર જાણતા નથી ગુરુ હતાતેથી પોતાનાં જીવનમાં પચીસ ગુરુઓની ધારણા કરી હતી, તે આ પ્રમાણે. (૧) પૃથ્વીએ સદ્ગુણીયતાનો બોધ આપ્યો, માટે તે પ્રથમ ગુરુ (૨) પાણીએ સ્વચ્છતા અને મધુરતાનો બોધપાઠ આપ્યો, માટે તે બીજો ગુરુ (૩) અગ્નિએ જે લોભન મળે તે સ્વીકારી લેવાનું શીખવ્યું, માટે તે ત્રીજો ગુરુ (૪) વાયુએ સારા-નરસાની પરવા ન કરતા મમભાવે રહેતા શીખવ્યું, માટે તે ચોથો ગુરુ (વાયુ વનમાં હોય ત્યારે ખુશ થતો નથી અને અગ્નિમાં હોય ત્યારે દુઃખી થતો નથી) (૫) આકાશે નિઃસંગ રહેતા શીખવ્યું, માટે તે પાંચમો ગુરુ (૬) બાહ્ય સ્થિતિમાં ફેરફાર થવા છતાં મૃગ વસ્તુ મટતી નથી, એ શિક્ષા આપવા માટે ચંદ્રમાં છઠ્ઠો ગુરુ (૭) એક વસ્તુ અનેક વસ્તુમાં પ્રતિબિંબિત થઈ શકે છે, એ શિક્ષા આપવા માટે સૂર્ય સાતમો ગુરુ (૮) જાળમાં સપડાઈ રહેલા હોવાએ સંસારનું સાચું સ્વરૂપ મમજાવ્યું, માટે તે આઠમો ગુરુ (૯) જનનરે બેફીકરાઈ અને મસ્તી-નપણનો બોધ આપ્યો, માટે તે નવમો ગુરુ. (૧૦) સુખમાં હલકાવું નહિ અને દુઃખમાં ગભરાવું નહિ, એ બોધ સમુદ્રે આપ્યો માટે તે દશમો ગુરુ (૧૧) બહારના રૂપરંગથી અલગ ન જવું, એ બોધ આપવા માટે પતંગ (પતંગિયું) અગિયારમો ગુરુ (૧૨) સમજી કરવો ધૂરો

છે, એ શીખવવા માટે મધમાખી બારમો ગુરુ (૧૩) લાલચમા લપટાનારા આખરે બિડા ખાડામા પડે છે એ શીખવવા માટે હાથી તેરમો ગુરુ (હાથીને પકડનારાઓ એક મોટો ખાડો ખોદે છે અને તેના પર વાસ વગેરે મૂકી તેને ઢાકી દે છે પછી તેના એક છેડે બનાવટી હાથણીને બિંધી રાખે છે તેનો સ્પર્શ કરવાની લાલચમા હાથી ઢોડે છે અને પેલા ખાડામાં પટકાઈ પડે છે) (૧૪) મધમાખીએ સંચિત્તુ મધ તે પોતે વાપરે તે પહેલા પારધિ તેવું હરણુ કરે છે, તેવી રીતે ગૃહસ્થોએ સકટ વેડીને રાધિત્તુ અન્ન પોતે ખાય તે પહેલા સન્યાસી જમી લે છે અર્થાત્ સન્યાસી અને બ્રહ્મચારીને તૈયાર લોજન મળે છે, એવો બોધ આપવા માટે પારધિ ચૌદમો ગુરુ (૧૫) ગાનતાનમા આસક્ત ધનારનાં બૂડા હાલ ધાય છે, એ શીખવવા માટે હરણુ પદ્મરમો ગુરુ (૧૬) છુલને વશ ન રાખવાથી પ્રાણુ સકટ બિબુ ધાય છે, એ શીખવવા માટે માછલુ સોળમો ગુરુ (૧૭) લાખો વખત આશામા રહીને છેવટે નિરાશ બનેલી સ્ત્રીએ તેમને ઉદ્ધામીનતાનો બોધપાઠ આપ્યો માટે તે મત્તરમો ગુરુ (તે સ્ત્રીની ઉદ્ધામીનતામા શાંતિ હતી અને શાંતિમા તેને ધન્યસ્મરણુ સૂઝયું હતું, એટલે ઉદ્ધામીનતાનું રૂપ પ્રકટ જણાયું હતું) (૧૮) દીટોડાએ આયમા મામનો ટકડો પકડ્યો હતો, એટલે બીજા જે પક્ષીઓ તેના પર હલ્લો કરવા લાગ્યા એ દૃઢને છોડી દીધો ત્યારે તેણે નિરાતનો દમ ખેંચ્યો આ રીતે પરિચિદ્દ છોડે તે મુખી ધાય, એવો બોધ આપવા માટે ટીટોડાએ

અદારમો ગુરુ (૧૯) માન-અપમાનની એવના ન કગવાનુ
 રીખવવા માટે બાળક એ ઝોગણીસમો ગુરુ (૨૦) ધરના
 બધા માણસો બહાર ગામ ગયા હતા માત્ર કુવારી કન્યા
 ઘેર હતી એવામા ત્યશૂર પશ્વનો ઠોઈ સમે આવ્યો,
 એટલે તેનો સત્કાર કરી મારા સોજન જમાડવા માટે
 સોરડામા શાળ ખાડવા બેઠી, ત્યા હાથની ચૂડીઓ ખણ
 ખણવા લાગી આથી તેણે વિચાર કર્યો કે ચૂડીઓના
 અવાજ પરથી આ મહેમાન જાણી જશે કે હું અત્યારે જ
 શાળ ખાડવા બેઠી છું અને તેથી મારા માતાપિતાને દારિદ્રી
 ધારશે, એટલે માત્ર બંબે ચૂડીઓ રાખી બીજી ચૂડીઓ
 ઉતારી નાખી છતા થોડો ખડખડાટ ચાલુ રહ્યો, એટલે
 માત્ર એક એક ચૂડી જ રહેવા લીધી આ પરથી બોધ
 મળ્યો કે 'સાધુ પુરુષે એકલા રહેવું સારું' માટે એ
 કન્યા વીસમો ગુરુ (૨૧) બાણ ધડનારે તદ્દલીનતાને બોધ
 પાઠ આપ્યો, માટે તે એકવીસમો ગુરુ (રાજશાહી વર
 થોડો નીકળ્યો, છતા બાણ ધડનારો ઉઠ્યો નહિ, તે એના
 કામમા મથામથ રહ્યો) (૨૨) એકાતમા વસવું, થોડું
 બોવવું અને ખીજાને પોતાનો સ્વભાવ જાણવા દેવો નહિ
 એ શિષ્યા આપવા માટે સપ્ત એ બાવીસમો ગુરુ (બહા
 રના દેખાવ પરથી સપ્ત એરી કે એર વિનાનો જણાતો
 નથી) (૨૩) પોતે રચેલી જાળમા ફસાવું નહિ એ બોધ-
 પાઠ આપવા માટે કરોળિયો એ તેવીસમો ગુરુ (૨૪)
 સમરી કીડાને પકડી પોતાના હરમા લઈ જાય છે ત્યા
 કીડાને હરપળે સમરીની ણીક લાગે છે, તેથી તે મનમાં

ભમરીનું જ સ્મરણ કરતો રહે છે પરિણામે તે પોતે ભમરી બની જાય છે તો ભગવાનનું સ્મરણ કરનાર પોતે ભગવાન કેમ ન બને ?' આવો બોધ આપવા માટે ભમરીએ ચોવીશમે શુરુ (૨૫) દેહ જન્મે છે અને મરે છે એ જોઈ તેમને વૈરાગ્ય આવ્યો માટે દેહ એ પચીશમે શુરુ

અહીં એટલી સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ કે આ જવાબ વિદ્યાદાતા શુરુ અંગે સમજવાનો છે બાકી દીક્ષાશુરુ એક જ હોઈ શકે અને જૈન ધર્મમાં પણ દીક્ષાશુરુ તરીકે એકનો જ સ્વીકાર કરવામાં આવે છે

૪-શુરુએ આપેલું જ્ઞાન માથુ બાકી બધું કાચું

જે જ્ઞાન શુરુએ આપેલું હોય તે જ સાચુ કે પાશવ ગણાય છે અને આપમેળે અહીં તર્હીથી તફાવત જ્ઞાન કાચુ કે અધરુ ગણાય છે તે માટે અનુભવીઓ કહ્યું છે કે 'જર પુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલો પુત્ર જેમ શોભા ધારણ કરતો નથી, તેમ અહીં તર્હીથી આપમેળે પ્રાપ્ત કરેલ જ્ઞાન શોભાને ધારણ કરતું નથી'

કેાઈ માણસ વૈદકના પુસ્તકો વાંચીને જ વૈદ-ડોક્ટરનો ધધો કરવા માટે તો એ કરી શકે ખરો ? એ જ્ઞાન પ્રામાણિક ગણાય ખરું ? અથવા કેાઈ માણસ સંગીતના પુસ્તકો વાંચીને સંગીતશાસ્ત્રી થવા ઇચ્છે તો શકે ખરો ? અથવા કેાઈ માણસ યોગશાસ્ત્રના પુસ્તકો વાંચીને યોગસાધના કરવા માટે તો એ સફળ થાય ખરું ? સાચી હકીકત એ છે કે શુરુ વિના સાચુ કે પ્રામાણિક

જ્ઞાન મળી શકતું નથી જે જ્ઞાન શુરુ વિના મેળવેલું હોય છે, તેમા અનેક ભાવની ખામીઓ રહી જાય છે

આ વસ્તુની પાડકોની ખાતરી થાય, તે માટે અહીં સિદ્ધ નાગાર્જુનનો પ્રબંધ રજૂ કરવામા આવે છે

૫-સિદ્ધ નાગાર્જુનનો પ્રબંધ

સૌરાષ્ટ્ર દેશમા ઢકપુર (ટકાપુરી) નામનું ગ્રામ હતું તેમા સુદકુશળ સત્યામ નામે એક ક્ષત્રિય વસતો હતો તેને સુમતા નામે પત્ની હતી તેણે સહસ્રલ્પા શેષ-નામના સ્વપ્રથી સૂચિત થયેલા એક પુત્રને જન્મ આપ્યો, તેથી તેનું નામ નાગાર્જુન પાડવામાં આવ્યું તે ત્રણ વર સુનો થયો, ત્યારે બાળકો સાથે રમત કરતા એક બાળ સિંહને વિદારી તેમાથી કંઈક લસણ કરતો પોતાને ઘેર આણ્યો ત્યારે પિતાએ કહ્યું કે ‘હે વત્સ ! આપણા ક્ષત્રિયકુળમા નખવાળા માણીતુ લસણ કરવાની મનાઈ છે’ એવામા ત્યાં એક સિદ્ધ પુરુષ આવ્યા તેમણે કહ્યું કે ‘હે નરોત્તમ ! તું આ પુત્રના કામથી ખેદ ન પામ તે જેનું રહસ્ય પામશું અચકચ છે, એવા સૂત્ર-રહસ્યનો જ્ઞાતા થયો’

પછી તેજ વડે સૂર્ય સમાન, હાથમી અને સાવધાન એવો નાગાર્જુન બાહ્યવચમા જ અદ્રુત કળાવાળા પુરુષોની લોબ્ધ કરવા લાગ્યો અને જરા મોટો થયો કે પર્વતો અને જગલમા જઈને વનસ્પતિઓને રોળખવા લાગ્યો એમ કરતા તે વનસ્પતિઓનો બારે રહસ્યજ્ઞાતા થયો અને રસસિદ્ધિ કરનાર ઔષધિઓનો સંશ્લેષ કરવા લાગ્યો અનુક્રમે હરતાલનું સત્ત્વ, ગધકનું વૃષ્ણ, અબ્રકનો દ્રવ્ય

ભમરીનું જ સ્મરણ કરતો રહે છે પરિણામે તે પોતે ભમરી બની જાય છે તો ભગવાનનું સ્મરણ કરનાર પોતે ભગવાન કેમ ન બને ? આવો બોધ આપવા માટે ભમરી એ ચોવીશમો ગુરુ (૨૫) દેહ જન્મે છે અને મરે છે, એ જોઈ તેમને વૈરાગ્ય આવ્યો માટે દેહ એ ચવીશમો ગુરુ

અહીં એટલી સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ કે આ જવાબ વિદ્યાહતા ગુરુ અંગે સમજવાનો છે બાકી દીક્ષાગુરુ એક જ હોઈ શકે અને જૈન ધર્મમાં પણ દીક્ષાગુરુ તરીકે એકનો જ સ્વીકાર કરવામાં આવે છે

૪-ગુરુએ આપેલું જ્ઞાન સાચુ બાકી બધું કાચુ

જે જ્ઞાન ગુરુએ આપેલું હોય તે જ સાચુ કે પરિપક્વ ગણાય છે અને આપમેળે અહીં તર્હીથી તદ્દકાપેલું જ્ઞાન વાચુ કે અધુરુ ગણાય છે તે માટે અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે ‘ જાર પુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલો પુત્ર જેમ શોભાને ધારણ કરતો નથી, તેમ અહીંતર્હીથી આપમેળે પ્રાપ્ત કરેલું જ્ઞાન શોભાને ધારણ કરતું નથી ’

કોઈ માણસ વૈદકના પુસ્તકો વાંચીને જ વૈદ-ડોક્ટર રનો ધર્મ કરવા માટે તો એ કરી શકે ખરો ? એનું જ્ઞાન પ્રામાણિક ગણાય ખરું ? અથવા કોઈ માણસ સગીતના પુસ્તકો વાંચીને સગીતશાસ્ત્રી થવા ઇચ્છે તો થઈ શકે ખરો ? અથવા કોઈ માણસ યોગશાસ્ત્રના પુસ્તકો વાંચીને યોગભાષના કરવા માટે તો એ સફળ થાય ખરી ? સાચી હકીકત એ છે કે ગુરુ વિના સાચુ કે પ્રામાણિક

જ્ઞાન મળી શકતું નથી જે જ્ઞાન શુદ્ધ વિના મેળવેલું હોય છે, તેમા અનેક ભાવની ખામીઓ રહી જાય છે

આ વસ્તુની પાકડોની ખાતરી થાય, તે માટે અહીં સિદ્ધ નાગાભુત્તનનો પ્રબંધ રજૂ કરવામા આવે છે

૫-સિદ્ધ નાગાભુત્તનનો પ્રબંધ

સૌરાષ્ટ્ર દેશમા હઠપુર (ટંકાપુરી) નામનું ગ્રામ હતું તેમા સુદકુશળ સગ્રામ નામે એક સુત્રિય વસતો હતો તેને સુવતા નામે પત્ની હતી તેણે સહસ્રલ્પા રોષ-નાગના સ્વપ્નથી સુચિત થયેલા એક પુત્રને જન્મ આપ્યો, તેથી તેનું નામ નાગાભુત્તન પાડવામા આવ્યું તે ત્રણ વર સુનો થયો, ત્યારે બાળકો સાથે રમતા કરતા એક બાળ-સિંહને વિદારી તેમાથી ઠંકક બસણ કરતો પોતાને ઘેર આપ્યો ત્યારે પિતાએ કહ્યું કે ‘હે વત્સ ! આપણા સુત્રિયકુળમા નખવાળા માણીનું બસણ કરવાની મનાઈ છે’ એવામા ત્યાં એક સિદ્ધ પુરુષ આવ્યા, તેમણે કહ્યું કે ‘હે નરોત્તમ ! તું જા પુત્રના કામથી એક ન પામ તે જેનું રહસ્ય પામવું અશક્ય છે, એવા સુત્ર-રહસ્યનો જ્ઞાતા થયે’

પછી તેજ વડે સૂર્ય સમાન, હિમમી અને સાવધાન એવો નાગાભુત્તન બાંધવયમા જ અદ્ભુત કળાવાળા પુરુષોની સોળત કરવા લાગ્યો અને જરા મોટો થયો કે પર્વતો અને જગલમા જઈને વનસ્પતિઓને જોળખવા લાગ્યો એમ કરતા તે વનસ્પતિઓનો બારે રહસ્યજ્ઞાતા થયો અને રસસિદ્ધિ કરનાર ઔષધિઓનો સચ્ચદ કરવા લાગ્યો અનુક્રમે હરતાલનું સત્ત્વ, ગંધકનું વૃષ્ટ, અખંડનો દ્રવ

તથા પારાનુ જાનણુ-મારણુ કરવામા તે અસાધારણુ નીવડ્યો અને સહજપુટ, લક્ષપુટ તથા કોટિપુટ રસાયણ બનાવવામા નિપુણ થયો.

હવે એક વાર વિવિધ તીર્થોની યાત્રા કરતા જિત શાસનના શણગારરૂપ શ્રીપાદલિખ્તાચાર્ય તેના નગરમા પધાર્યા સિદ્ધ નાગાજીને તેમની ખ્યાતિ સાંભળી હતી અને એ પણ જાણ્યું હતું કે તેઓ કેટલીક ઔપધિઓનો પગ પર લેપ કરીને તેના બળથી આકાશમાગે ગમન કરી શકે છે આવા સમયે સિદ્ધ પુરુષનું પોતાના નગરમા આગમન થયેલું જાણીને તે અત્યંત રાજી થયો અને તેમની પાસેથી કેઈ પણ પ્રકારે આકાશગામિની શક્તિનો લેપ મેળવી લેવાના નિર્ણય પર આવ્યો પણ તેણે એક ઉત્તમ પાત્રમા સિદ્ધરસ ભરીને પોતાના એક શિષ્યને તેમની આગળ મોકલ્યો.

આ શિષ્યે તે પાત્ર શ્રીપાદલિખ્તાચાર્યની આગળ પહોંચી, એટલે તેઓ બોલ્યા કે 'મને આપના માટે આ સિદ્ધરસ મોકલ્યો છે ! અહો ! તેનો મારા પ્રત્યે કેટલો બધો સ્નેહ !' પણ તેમણે જરા હામીને એ પાત્ર હાથમા લીધું અને તેને સારી બતે અકાળ્યું, એટલે તેના દૂકડે ટકડા થઈ ગયા એનેઈને પાત્ર લઈ આવનારો નાગાજીનનો શિષ્ય ખૂબ ખેડ પામ્યો ત્યારે શ્રીપાદલિખ્તાચાર્યે કહ્યું કે 'હે ભદ્ર ! તું ખેડ ન પામ તને આવક પાસેથી સારું મોજાત અપાવીશ અને જ્યારે તે પાછો ફરતો હતો, ત્યારે આચાર્યશ્રીએ મુખ બંધકરેલું એક ડાયનુ પાત્ર આપતા જણાવ્યું કે આ પાત્ર નાગાજીનને આપજે '

નાગાર્જુનનો શિષ્ય માર્ગમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે 'મારો શુભ ખરેખર મૂળ લાગે છે કે ને બાની સાથે સ્નેહ કરવાને હિત છે ' પછી તેણે ઘરે પહેલોની બધી વૃત્તાત નાગાર્જુનને કહી સંભળાવ્યો અને પેલું પાત્ર તેના હાથમાં મૂક્યું

નાગાર્જુને અતિ ઉત્સુકતાથી તે પાત્ર ખોલ્યું તો તેમાંથી મૂલની વાસ આવી, તેથી ખેડ પામીને તેણે એ પાત્રનો પત્થર પડ ધા કર્યો અને તે લાગીને મૂકેા ધર્મ મધુ પડી લોચન બનાવવા માટે શિષ્યે દેવથોએ તે જ પત્થર પર અગ્નિ સળગાવ્યો, એટલે તે પત્થર સુવર્ણનો બની ગયો. આ જોડને શિષ્ય બારે આશ્વર્થ પામ્યો અને તેણે શુભને જાણાવ્યું કે 'આ આશ્વર્થ પામે એવી અકબુત સિદ્ધિ છે કે તેના મૂલાદિના સગ સદા મત્થર પણ સુવર્ણરૂપ યથા છે '

આ ગાંઠો સામળીને નાગાર્જુન અતિ આશ્ચર્ય પામ્યો અને ચિતવવા લાગ્યો કે 'આ સિદ્ધિ આગળ મારી સિદ્ધિ શુ વિસાતમાં છે ? ક્યા સૂર્ય અને ક્યા ખલોલ ? ક્યા સાગર અને ક્યા ખાગોચિયુ ? દૂર દેશમાં ફરતા અને ઝોવથો એકત્ર કરતા સર્વદા ભિક્ષાના લોજ નથી નારો દેહ પણ મ્હાન ધર્મ ગયો છે અને એ આશ્વર્થ તો બાળાવગથાથી જ લોકમાં પૂજા છે અને આકાશ-ગમિની વિદ્યાથી મનના મનોરથો સિદ્ધ કરે છે વગી તેમના દેહમાં પણ જેવો લગ્નિ રહેલી છે કે તેના મૂલા

દિકના યોગથી પત્થર પણ સુવર્ણનો બની જાય છે, તો એની શી વાત કરવી ?' એમ વિચારી તેણે પોતાના રસ-ઉપકરણોને બાળુએ મૂકી દીધા અને આચાર્ય પાસે ગયો તથા મદરહિત બનીને પૂર્ણ વિનયથી નમસ્કાર કરતા બોલ્યો કે 'હે નાથ ! સ્વપ્નમાં જિતનાર અને દેહસિદ્ધ એવા આપને જોવાથી મારી સિદ્ધિનો ગર્વ ગળી ગયો છે. માટે હું આપના ચરણકમલમાં સદા લીન થવાને ઇચ્છુ છું. મિષ્ટાન્ન પ્રાપ્ત થતા તુરંત લોજન કેને લાવે ?' અને તે શ્રીપાદલિપ્તાચાર્યનો નિરંતર સેવા કરવા લાગ્યો.

એક વખત આચાર્યશ્રી અષ્ટાપદ વગેરે વીથોની મુદ્દત માત્રમાં યાત્રા કરીને પાછા આવ્યા, ત્યારે અન્ય સાધુઓ ત્યાં હાજર નહિ હોવાથી નાગાળુન તેમની સેવામાં હાજર થયો અને બક્ષિલાવથી તેમના ચરણો ધોવા લાગ્યો. પછી તે ચરણોદક પરઠવવા બોલ્યો. ત્યાં એકાત્રમા જઈને તે ચરણોદકને ઝરાઝર સુધ્યુ તથા તેના સ્વાદ પણ આપી જોયો. એ રીતે તેણે ચરણોદકના વાસ-સ્વાદ પરથી તેમાં વપરાયેલી ૧૦૭ ઔષધિઓને શોધી કાઢી. પછી તેણે ઔષધિઓનો હેપ કરી પોતાના પગે ચોપડીને શુદ્ધી માફક ઉઠવાનો આરંભ કર્યો, પણ તેમાં જોઈએ તેવી સફળતા મળી નહિ, એટલે કે તે થોડુંક જીડીને નીચે પડ્યો આમ છતાં તે હિમત હાર્યો નહિ. તેણે ફરી ઉઠવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને ફરી નીચે પડકા્યો, એટલે તે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે 'રજેને કોઈ ઔષધિમાં ન્યૂનતા રહી ગઈ હોય !' તેથી જો ઔષધિ જે

સમયે અને જે નક્ષત્રે લાવવી ઘટે તે સમયે અને તે નક્ષત્રે લઈ આવ્યો. અને તેનો લેપ તૈયાર કરી, પછે લગાડીને ઉડવા લાગ્યો, પરંતુ તે જરા ભિચે ગયો ન ગયો કે ચકરી ખાઈને એક ભિડા ખાડામા ગળડી પડ્યો અને શરીરે છોલાયો.

પછી મહામહેનતે બહાર નીકળી શુરુ આગળ જતાં તેમણે કહ્યું કે ‘અહો! શુરુ વિના • પણ પાઠલેપ મિદ્ધ થયો કે શુ ?’ ત્યારે તેણે હસીને ઉત્તર આપ્યો કે ‘શુરુ-વિના સિદ્ધિ ન થાય, પણ મેં મારા બુદ્ધિબળની પરીક્ષા કરી છે’ તેના આવા સત્ય ઉત્તરથી શુરુ પ્રસન્ન થયા અને બોલ્યા કે ‘હે ભદ્ર! તું સાબળ હું તારી રસસિદ્ધિ કે શુશ્રૂષાથી ચતુષ્ઠ થયો નથી, પણ તારા પ્રજ્ઞાબળથી’ પ્રસન્ન થયો છું, ગરણ કે પાઠપ્રસાદન માત્રથી વસ્તુનાં નામ કેાણ જાણી શકે ? માટે હું તને વિદ્યા આપીશ, પણ તું મને શુરુ દક્ષિણામા શું આપીશ ?’

નાગાર્જુને કહ્યું કે ‘હે ભગવન્! આપ જે ફરમાવો તે આપવાને હું તૈયાર છું’

પછી શુરુના કહેવાથી તેણે ત્રીન ધર્મ અંગીકાર કર્યો, એટલે શુરુએ તેને એક ખૂન્તા ઔષધનું નામ કહ્યું તથા બધી ઔષધિઓ પાણીને બદલે ચોખાના ધોવરામણમા વાટવા જણાવ્યું એ પ્રમાણે કરના સિદ્ધ નાગાર્જુન ગરુડની જેમ આકાશ માગે ઉડીને યથેચ્છ સ્થાને જવા લાગ્યો.

પછી તે કૃતજ્ઞ વિદ્યાસિદ્ધ નાગાર્જુને શત્રુન્ય પર્વ-તની તળેટીમા એક નગર વસાવ્યું અને તેને પોતાના શુરુના નામ પરથી પાદલિપ્તપુરી નામ આપ્યું, જે આજે

ખાલીતાણાના નામથી મશહુર છે

આ પરથી સમજવાનું એ છે કે નાગાશુંન જેવો એક મહા વિવેકશીલ પુરુષ શુરુ વિના મારું જ્ઞાન કે પૂરી વિદ્યા પામી ન શક્યો, તો સામાન્ય માણસની વાત રીી કરવી ?

પરિસ્થિતિ આવ્યું હોવાથી જ જૈન શાસ્ત્રીમા કહ્યું છે કે-

इहलोक-पारसद्धिम, जेण मच्छइ सुग्गइ ।

यदुस्सुअ एज्जुवासिज्जा, पुच्छिज्जरथयिणिच्छय ॥

‘આ લોક અને પરલોકનું હિત સમાય તથા સફળ-
તિની પ્રાપ્તિ થાય તે માટે મુમુક્ષુએ બહુશ્રુત એવા શુરુને
મધુ’પાસવા-જોઈએ અને તેમને અર્થવિનિશ્ચય એટલે તત્ત્વનું
રહસ્ય પૂછવું જોઈએ’

મુદુકોપનિષદમા પણ આવેલું જ ઉપદેશ અપાયેલો છે
‘तद्विमानार्थं गुरमेवामिगच्छेत् समित्पाणि श्रोत्रिय ब्रह्मनिष्ठम्’
તેના (ગ્યાત્માના) વિશેષ જ્ઞાન અર્થે મુમુક્ષુએ સમિધ
વજેરે હાથમા લઈને શ્રોત્રિય એટલે શ્રુતિવેદ વજેરેને
જાણનાર અને બ્રહ્મનિષ્ઠ એટલે આત્મજ્ઞાની એવા શુરુની
પાસે જવું

ભગવદ્ ગીતાના ‘तद्विधिप्रणिपातेन परिश्रमेन सेवया-
એ વચનો પાંચી એમ જાણી શકાય છે કે આવા આત્મ-
જ્ઞાની શુરુ પાસે ગયા થઈ તેમને પ્રણામ કરવા જોઈએ,
વારવાર પ્રથ્ન પૂછવા જોઈએ અને તેમની સારી રીતે સેવા
કરવી જોઈએ, જેથી શુરુ પ્રસન્ન થઈને સાચું જ્ઞાન આપે
અને સસારસાગર તરી શકાય

૬-ગુરુના ગુણદોષ તપાસવાની જરૂર

અહીં બહુશ્રુત, શ્રોત્રિય, બ્રહ્મનિષ્ઠ વગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ થયો છે, તે પરથી એનું સમજી શકાય છે કે ગમે તે ગુરુ પાસે જવાથી કે ગમે તેવાને ગુરુ ધારવાથી ધર્મ કે આત્મજ્ઞાનનો લાભ પામી શકાતો નથી

જે મનુષ્યો ગુરુના ગુણદોષની તપાસ કર્યા વિના તેમનો સ્વીકાર કરે છે, તેઓ ઘટ પરથી ગાય ખરીદનાર મુઝ મનુષ્યનું અનુમરણ કરે છે

એક મુઝ મનુષ્યને વેંઘોએ માત્ર ગાયનાં દૂધ ઉપર રહેવાની સલાહ આપી આ રીતે દૂધ પર રહેતા રોજનું પાચ-છ થોડ દૂધ લેઈએ, એટલે તેણે ગાય ખરીદવાનો વિચાર કર્યો અને તે માટેના ખાસ બબરમા ગયો ત્યાં અનેક પ્રકારની ગાયો બિલેલી હતી કેટલીક રાતી, કેટલીક પીળી, કેટલીક ઝાઝરી તો કેટલીક કાળી તેમાની કેટલીક દુબળી હતી, કેટલીક મધ્યમ હતી અને કેટલીક રુદ્ધપુટ હતી તેમા એક રુદ્ધપુટ ગાયને ગળે સુદર ઘટ બાધેલો હતો આ લેઈને મુઝ મનુષ્યે વિચાર કર્યો કે અન્ય કોઈ ગાયને ગળે ઘટ બાધેલો નથી અને આ ગાયને ગળે ઘટ બાધેલો છે, તેમજ તે ચરીરમા પણ રુદ્ધપુટ છે, તેથી બીજી ગાયો કરતા જરૂર ઓછ હશે અને વધારે દૂધ આપતી હશે આથી વધારે પૂછપરછ ન કરતા એમાઝુ મૂંડ આપીને ખરીદી લીધી અને તેને ઘરે લાવ્યો

તેની સ્ત્રીએ એ ગાયને બેતા જ પ્રશ્ન કર્યો કે ‘આને કેટલા વેતર થયા છે ?’ એટલે પેલાએ કહ્યું કે ‘એ તો

મે પૂછ્યું નથી ' સ્ત્રીએ ખીન્ને પ્રશ્ન કર્યો કે 'એ કેટલું દૂધ આપે છે?' ઉત્તરમાં પેલાએ જણાવ્યું કે 'એ પણ મે પૂછ્યું નથી' આ સાલજી સ્ત્રીએ ત્રીજો પ્રશ્ન કર્યો કે 'શું એને તમે દોહીને લીધી છે?' ત્યારે પેલાએ જણાવ્યું કે 'ના, મે એને દોહી પણ નથી' ફરી સ્ત્રીએ પૂછ્યું 'તો શું તમે એનું આઉ તપાસ્યું છે?' પેલાએ કહ્યું 'ના, હું એ કંઈ માયાફૂટમાં ઉતર્યો જ નથી' સ્ત્રીએ પૂછ્યું 'તો પછી આ ગાયને તમે કેવી રીતે ખરીદી?' પેલાએ કહ્યું કે 'બધી ગાયોમાં એ રુદ્રપુષ્ટ હતી અને તેના ગળામાં સુદર ઘટ બાધેલો હતો, એટલે હું સમજ્યો કે તે સહુથી વધારે દૂધ આપતી હશે, તેથી મેા માગ્યું મૂલ્ય ચૂકવીને ખરીદી લીધી' આ સાલજી સ્ત્રીએ કહ્યું કે 'આ ગાય તો પાખડી છે, એટલે જરા પણ દૂધ આપશે નહિ'

આ સાલજીને મુગ્ધ મનુષ્ય બારે વિમાનજીમાં પડી ગયો. પડી તેણે માથું ખજવાળતા કહ્યું કે 'જો એમજ હોય તો આ ગાય આપણે ખીલને વેચી નાખીશું' સ્ત્રીએ કહ્યું 'પણ તમારા જેવા ખીજા હેયાફૂટા કેાણ હશે કે જે વગર તપાસ્યે આ ગાયને ખરીદશે? એટલે આટલેથી જ પાત્યું' આ રીતે મુગ્ધ મનુષ્યને તે ગાય માથે પડી અને તેના પૈસા પાણીમાં ગયા.

અહીં જુદા જુદા રગની ગાયો તે જુદા જુદા વેશ વાળા શુરુઓ સમજવા તેમાં પાતળાપણું, મધ્યમપણું અને રુદ્રપુષ્ટપણું ત્યાગ અને તપશ્ચર્યાની દૃષ્ટિએ જાણવું જે શુરુ

આધ્યાત્મિક ઉત્પત્તિ અર્થે ત્યાગમાર્ગનો સ્વીકાર કરે છે અને વિવિધ પ્રકારનાં તપો વડે ઇદ્રિયો તથા દેહનું દમન કરે છે, તે દુષ્કા શરીરવાળા જણાય છે, જે ગુરુઓ અતિ ઉત્સાહથી ત્યાગમાર્ગનો સ્વીકાર કરે છે, પણ તપનું ક્ષેત્રએ તેટલું આવળન લેતા નથી, તેઓ મધ્યમ શરીરવાળા જણાય છે, અને જેઓ સાધુપણુ લીધા પછી ત્યાગ અને તપશ્ચર્યા ભૂલી મનઃમતા માલમલીલા ઉઠાવે છે, તેઓ રુદ્રપુટ શરીરવાળા જણાય છે તેઓ જે બાધાડબર રાખે છે, તે ગામાનો ઘટ સમજવો આવા ગુરુઓનું શરણુ સ્વીકારવાથી ધર્મ કે તત્ત્વવિનિશ્ચય રૂપી દ્વંધ મળતું નથી -

૭-અમદાગુરુ કે અયોગ્ય ગુરુના લક્ષણો

ગુરુને શરણે જઈ તેમની સેવા કરવાનું મુખ્ય કારણ એ છે કે તેઓ આપણને સાચું જ્ઞાન આપે, સાચો માર્ગ બતાવે અને એ રીતે આપણે જન્મ, જરા, મૃત્યુના દુખ માથી બની શકીએ, પરંતુ અમદાગુરુ, અયોગ્ય ગુરુ કે કુગુરુને શરણે જતા નથી તો સાચું જ્ઞાન મળતું, નથી તો સાચો માર્ગ જડતો કે નથી તો જન્મ, જરા અને મૃત્યુના દુખમાથી બની શકાતું એટલે ભવબીરુ આત્મા એએ તેમને અવશ્ય છોડવા ધટે

‘અમદાગુરુ કે અયોગ્ય ગુરુ કેને કહેવાય ?’ તેનો ઉત્તર અહીં વિસ્તારથી આપીશું જેઓ વિષયલપટ કે વિષયાભિવાધી હોય, તેઓ ગુરુપદને માટે હરગીઝ ચોગ્ય નથી આવા ગુરુઓ ગુનેથી ઇન્ધર, બ્રહ્મા, આત્મા, ધર્મ વગેરેની વાતો કરતા હોય છે, પણ તેમનું હૃદય તો વિષય-

તૃપ્તિ તરફ જ દબેલું હોય છે, એટલે તેઓ એક યા
જીન બહાને સ્ત્રીવર્ગને પોતાની આસપાસ એકઠો કરે
છે, તેમને મીઠી મીઠી વાતોથી લોળવે છે અને છેવટે
તેમને પોતાની જાળમાં સપડાવી મનની મુસાફ પાર પાડે
છે કેટલીક વાર આવા ગુરુઓ શિષ્યની રૂપલાવણ્યવતી
સ્ત્રીના પ્રેમમાં પડી તેને ઉઠાવી પણ જાય છે અથવા તેની
સાથે ખુલ્લો બ્યભિચાર પણ કરે છે 'પરણ્યાની પહેલી
રાતે તમારી સ્ત્રીને અમારી પાસે મોકલવી' એવા દુરમાનો
પણ આ પ્રકારના ગુરુદેવો તરફથી છુટેલા છે અને હજારો
સ્ત્રીઓની લાજ હુનયેલી છે 'તમારું અમુક કામ થાય
તો તમારે અમને સહ કરવા' એવી બાધાઓ આપીને
આ પ્રકારના ગુરુઓએ સમાજનું સત્યાનાશ વાળેલું છે,
એમ કહેતા અમને સંકેત થતો નથી

આટલો પડદો રાખીને સ્ત્રી વર્ગમાં એકલા બેસવું,
આશીર્વાદનિમિત્તે તેમના માથે હાથ મૂકવા અને તેમના
કરનો પોતાના ચરણને સ્પર્શ કરવા દેવો વગેરે બાળતો
બ્રહ્મચર્યનો શ્રેય થવામાં પ્રબળ નિમિત્તો છે, એટલે તેનો
પ્રયોગ કરનારાઓ પોતાના ગુરુપદની યોગ્યતા શુભાવે છે

જેઓ અપ્રદાયચારી છે, તેઓ પણ ગુરુપદને માટે
યોગ્ય નથી. આવા ગુરુઓ શિષ્યને બ્રહ્મચર્યનો મહિમા
કઈ રીતિએ સમજાવી શકે? અને કદાચ સમજાવવા બેસે
તો પોથીમાના રીંગણા જેવો એ ઉપદેશ શિષ્યને શી
અસર કરે? બ્રહ્મચર્ય અને તપ વિના આત્માનો મોક્ષાત્કાર
થતો નથી, એ સિદ્ધ હકીકત છે, એટલે આવા ગુરુઓને

શરણે જવાથી આત્મસાક્ષાત્કાર કે આત્મદર્શન થઈ શકે નહિ એ દેખીતું છે સ્ત્રી અને પુત્રપરિવારનિમિત્તે આવા ગુરુઓના ગૃહમાં જે કલેશ-કેકાસ યાય છે અને જેના પરિણામે કોર્ટ-કચેરી સુધી જવું પડે છે, તેની અસર શિષ્યના મન પર કેવી પડે ? એ સમજી શકાય એવું છે.

જેઓ કચનના કામી એટલે ધનલોભી છે, તેઓ પણુ ગુરુપદને માટે યોગ્ય નથી આવા ગુરુઓ એક યા બીજા બહાને શિષ્યના ધનનું હરણ કરે છે અને તેને અતિ કઠંગી હાલતમાં મૂકી દે છે કચનના કામી ગુરુઓએ ભગવાનના નામની દુડીઓ લખી શિષ્યો પાસેથી પૈસા પડાવ્યા છે અને સ્વર્ગમાં ઠેરીઓ તથા અનારનું ઝાંઢ આપવાની ભલામણચીઠીઓ લખીને શિષ્યના ગજવાને ભાર ઝોછો કરેલો છે વળી તેમણે શિષ્યોને દુષ્ટ શ્રદ્ધ તથા ભૂતપિશાચની બાધામાંથી બચાવવાના બહાને મોટી રકમો પડાવેલી છે અને આજે પણ તેઓ સોનું બનાવી આપવાના બહાને, ચલણી નોટોને રબર (બમણી) બનાવી આપવાના બહાને અથવા સફા, રેસ અને આકડાનું સાચું ભવિષ્ય કહેવાને બહાને પુષ્કળ પૈસા પડાવે છે આવા ગુરુઓ પાનેથી આત્મજ્ઞાનની આશા કંઈ રીતિએ રાખી શકાય ? ભક્ત કવિ અખાએ હીક જ કહ્યું છે કે ‘ધન હરે પણ ધોઓ નવ હરે, એ ગુરુ ગું કલ્યાણ જ કરે ?’ જે એક યા બીજા બહાને શિષ્યનું ધન પૂતી લે છે, પણ તેના દૃઢ્યમાં જે અનેકવિધ શત્રુઓ હોય છે, તેનું નિવારણ કરતા નથી, તે ગુરુ શિષ્યનું કંઈ પણ કલ્યાણ કરવાને અમમર્થ છે

જેઓ બાધ્યાબાધ્યના વિવેકથી રહિત છે અને માંસ, મદિરા, મત્સ્ય, ઈંડા તથા અન્ય અબક્ષ્ય વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરે છે, તેઓ પણ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય છે. આવા ગુરુઓ શિષ્યને આહારશુદ્ધિનું મહત્ત્વ શી રીતે સમજાવી શકે? અને આહારશુદ્ધિનું મહત્ત્વ ન સમજાવે તો સત્ત્વશુદ્ધિ સુધી શી રીતે લઈ જાય? સત્ત્વશુદ્ધિથી જ આત્મદર્શન થાય છે, એ હકીકત સિદ્ધ છે, એટલે આવા ગુરુઓને શરણે જવાથી આત્મદર્શન પામી શકાતું નથી, એ નિશ્ચિત છે.

સવારે ઠેસર-ઠસ્તૂરી-બઢામ-પીસ્તાવાળા દૂધ પીવા, બપોરે માલમલીઠા ઉઠાવવા, પાછલા પહોરે માદક પીણા પીવા અને રાત્રે મોઢે સુધી જમવાનો વ્યવહાર ચાલુ રાખવો એ પણ ગુરુપદની યોગ્યતા બહારની વસ્તુ છે. એથી બ્રહ્મચર્યપાલનની શક્તિતા રહેતી નથી અને ભવિષ્યો તો એમ કહે છે કે ‘મિથ્યા માગીને ખાવાનું હોય અને તે પણ નીરસ, સવાનું હોય પર હોય અને દેહ પર માત્ર એક લગોટી હોય તો પણ વિપયનો હુલ્લો થાય છે, તો આ રીતે રહેનારાઓ બ્રહ્મચર્ય શી રીતે પાળી શકે ?’

જેઓ મિથ્યા સિદ્ધાંતોનો ઉપદેશ કરે છે, તેઓ પણ ગુરુપદને માટે યોગ્ય નથી. આવા ગુરુઓને શરણે જતા મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ થાય છે અને ભવજનમણુ અનેક ગર્ભ વધી જાય છે, એ નિશ્ચિત છે.

સ્વભાવથી જેઓ ગુરુપદને માટે અયોગ્ય છે, તેનો પણ અટી પરિચય કરાવીશું જેઓ સ્વભાવે અતિકૂર હોય અને ઠઠ્ઠા વાદુ પદ્યુ' કે શાપ આપવા તૈયાર હોય, તેઓ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય છે શાસ્ત્રકારોએ તેમને જેરી નાગની ઉપમા આપી છે

જેઓ સ્વભાવે મહાકપટી હોય અને ચેનાનુ માર્ગ કરવા અનેક જાનના ફૂડકપટ કર્યા જ કરતા હોય, તેઓ પણ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય છે શાસ્ત્રકારોએ તેમને ચીરની ઉપમા આપી છે

જેઓ સ્વભાવે દુષ્ટી હોય એટલે મનથી એક વસ્તુ માનતા હોય અને કરતા બીજી જ હોય, તેઓ પણ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય છે શાસ્ત્રકારોએ તેમને કમની ઉપમા આપી છે

જેઓ સ્વભાવે કૃપણ હોય એટલે બહો લીધા વિના ધર્મોપદેશ આદિ કાર્યો કરવા તૈયાર ન હોય, તેમને પણ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય જાણવા શાસ્ત્રકારોએ તેમને વાણિયાની ઉપમા આપી છે

જેઓ સ્વભાવે મહાસ્વાર્થ હોય એટલે માત્ર લેવાનું જાણતા હોય પણ આપવાનું જાણતા ન હોય, તેમને પણ ગુરુપદ માટે અયોગ્ય જાણવા અહીં લેવાનું શું ? અને આપવાનું શું ? તેનો પણ ખુલામો કરીએ ગુરુઓ પોતાની આજીવિકા માટે ગૃહસ્થો પાસેથી આદાર-પાણી, વસ્ત્ર-પાત્ર તેમજ કેટલીક વસ્તુઓ મેળવે છે, એટલે તે લેવાની ક્રિયા છે અને તેઓ ધર્મોપદેશ દ્વારા વિધવિધ વિષયોનું જ્ઞાન આપે છે, એટલે તે આપવાની ક્રિયા છે અર્થાત્ જે સાધુ

આહાર-પાણી, વસ્ત્ર-પાત્ર તથા સત્કારાદિ ચઢણ કરે છે પણ ધર્મોપદેશ આપતા નથી, તે ગુરુપદને માટે અયોગ્ય છે શાસ્ત્રકારોએ તેમને વાઝણી ગાયની ઉપમા આપેલી છે.

જેઓ બોલવામાં શૂરા હોય પણ આચરણમાં અધૂરા હોય તે પણ ગુરુપદને યોગ્ય નથી શાસ્ત્રકારોએ તેમને નટની ઉપમા આપી છે

આ રીતે અયોગ્ય ગુરુઓનું સ્વરૂપ બાણી તેમનો ત્યાગ કરનાર મહા અનર્થમાંથી બચી શકશે અને સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિનો માર્ગ સરળ બનાવશે.

૮-સદ્ગુરુના લક્ષણો

એક સત કવિ કહે છે કે—

જો સદ્ગુરુનું શરણુ જ મળે,

તો જન્મ જરા અને મૃત્યુ ટળે.

જેન ધર્મનો પણ આ જ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે, પણ તે બાહેર ઠરે છે કે સદ્ગુરુઓની પ્રાપ્તિ ધારવા જેટલી સહેલી નથી ઠારણુ કે—

ઘોલે ઘોલે ન માનિક્ય, મૌકિક ન ગજે ગજે ।

સાધયો ન હિ સર્વથ, ચન્દન ન ઘને ઘને ॥

‘માણુક બધા પર્વતોમાંથી નીકળતા નથી મોતી બધા હાથીઓના કુબસ્થતમાં હોતા નથી ચંદનના વૃક્ષ દરેક વનમાં ઉગતા નથી તેજ રીતે ગુરુપદની યોગ્યતા ધરાવનાર મુસાધુઓ સર્વત્ર મળી આવતા નથી’ તાત્પર્ય કે તેઓ કેઈંજ સ્થળે કવચિત્ જ મળી આવે છે

‘સદ્ગુરુ કેને માનવા ?’ એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં તે કહે ॥ કે—

મદાયતઘરા પીરા, મૈદ્યમાત્રોપજીવિના ।

સામાયિકસ્યા ધર્મોપદેશકા ગુરવો મતા ॥

‘જેઓ મહાવ્રતોને ધારણ કરનારા છે, જેઓ પરી વધને સહન કરનારા છે, જે બિલ્લા ઉપરજ પોતાનો નિર્વાહ ચલાવનારા છે, જેઓ સામાયિકમા-મમલાવમા રહેનારા છે અને જેઓ અત્યધર્મનો ઉપદેશ કરનારા છે, તેઓ ગુરુ મનાયેલા છે, અર્થાત્ તેમને સદ્ગુરુ માનવા.’

અહીં મહાવ્રતોથી નીચેના પાંચ મહાવ્રતો સમજવાના ॥ -(૧) પ્રાણાતિપાત-વિરમણ-વ્રત પ્રાણનો અતિપાત એટલે હિંસા, તેમાંથી નિવૃત્ત થવાનું વ્રત (૨) મૃષાવાદ-વિરમણ-વ્રત એટલે જૂઠું બોલતા અટકવાનું વ્રત (૩) અહત્તાહન-વિરમણ-વ્રત એટલે કોઈ પણ પ્રકારની ચોરી કરતા અટકવાનું વ્રત (૪) મૈથુન-વિરમણ-વ્રત એટલે અપ્રજાથી અટકવાનું વ્રત અને (૫) પરિવ્રહ-વિરમણ-વ્રત એટલે પરિવ્રહથી અટકવાનું વ્રત

આ વ્રતો મન, વચન અને કાયાથી કરવું નીક, કરાવવું નહિ અને અનુભોદવું પણ નહિ, એ રીતે દેશ અને કાલની મર્યાદાથી નિરપેક્ષપણે લેવાય છે, એટલે મહાવ્રત કહેવાય છે તેને ધારણ કરવાનું ત્યારેજ શક્ય બને છે કે ત્યારે અગાર એટલે ધરનો ત્યાગ કરી અણગાર બનવામાં આવે આનો સ્પષ્ટ અર્થ એ છે કે જે પુરુષ સાધુ હોય તેજ સદ્ગુરુ ધર્મ-શરૂ પણ ગૃહસ્થ હોય તે સદ્ગુરુ ધર્મ

પરીપહને સહન કરવાનો અર્થ એ છે કે સાધુજીવનની સાધના દરમિયાન ગમે તેવા કષ્ટ પડે તો પણ તેને સમજાવે વેડી લેવા અને અદ્ભુત વિતિક્ષા કરવી શાસ્ત્ર કારોએ પરીપહની સખ્યા રરની માની છે, તે આ પ્રમાણે -

(૧) સુધાપરીપહ-ગમે તેવી જૂખ લાગી હોય તો પણ મનને પ્રસન્ન રાખવું અને સૂઝતો આહાર મળે તો જ શ્રદ્ધા કરવો

(૨) તૃપાપરીપહ-ગમે તેવી તૃપા લાગી હોય તો પણ મનની સ્વસ્થતા શુભાવવી નહિ કે સચિત્ત જળનો ઉપયોગ કરવો નહિ વાપ, દૂધા, તળાવ વગેરેમાં રહેલું પાણી અચિત્ત ઠહેવાય છે

(૩) શીતપરીપહ-ગમે તેવી શારે ઠંડી સહન કરી લેવી પણ તે ઉઠાડવા માટે અગ્નિ સળગાવવો નહિ

(૪) તાપપરીપહ-ગમે તેવો આકરો તાપ સહન કરી લેવો, પણ તેના નિવારણ અર્થે ઠંડા જળનો, ઝરફનો કે પખા વગેરેનો ઉપયોગ કરવો નહિ

(૫) દંશ-મશક-પરીપહ-ઘાસ મચ્છર કરડતા હોય તો સહન કરી લેવું, પણ તેને ઉઠાડવા માટે પૂરું કરવી નહિ કે દવા વગેરે વાપરવી નહિ

(૬) અચેત્તપરીપહ-વસ્ત્ર સર્વથા ન મળે કે જીર્ણ થઈ ગયેલા મળે તો પણ તેનાથી ચલાવી લેવું

(૭) અરતિપરીપહ-કોઈ ઉદ્વેગનું કારણ ઉત્પન્ન થાય તો પણ સમજાવ છોડવો નહિ કે ધર્મોચ્ચરણ પ્રત્યે ખેદ ધારણ કરવો નહિ

(૮) સ્ત્રીપરીપહ—ઝીને સમયમાર્ગમા વિમ્
કરનાર બાણી તેને મરાગ દિષ્ટિએ જોવી નહિ કે તે વિષ
યયે નિમત્રણ આપે તો તેને આધીન થવું નહિ

(૯) ચર્યાપરીપહ—ચોમાસાના ચાર માસ એક
સ્થળે રહેવું ને બાકીના સમયમા સ્થળે સ્થળે પગપાળા
વિચરતા રહેવું

(૧૦) નૈવેદિયીપરીપહ—શૂન્યગૃહ, સ્મશાન, સર્પ-
નો રાફ્ટો, પર્વતની શુકાઓ વગેરે સ્થાનમા રહેવું અને
પ્રાપ્ત થતા ઉપદ્રવોથી ચવાયમાન ન થવું

(૧૧) શય્યાપરીપહ—સૂવા માટે ગમે તેવું સ્થાન
કે ગમે તેવું આસન મળે તો ચલાવી દેવું, પણ ખિન્ન
થવું નહિ

(૧૨) આકોશપરીપહ—કોઈ અજ્ઞાની મનુષ્ય
તિરસ્કાર કરે તો તેના પ્રત્યે દ્રેષ ન કરવો

(૧૩) વધપરીપહ—કોઈ લાકડીથી મારે કે હથિયારથી
હથે તો પણ તેના પર ક્રોધ ન કરતા સમભાવમા સ્થિર રહેવું

(૧૪) યાચનાપરીપહ—મારાથી બીજા પાસે કેમ
મગાય ? એ વિચારને આધીન ન થતા દરેક વસ્તુ યાચીને
જ વાપરવી

(૧૫) અલાભપરીપહ—ભિક્ષામા કોઈ વસ્તુ ન
મળી તો ખેદ કરવો નહિ

(૧૬) ઝેગપરીપહ—ગમે તેવો રોગ ઉત્પન્ન થાય
તો પણ મનને ચાત રાખવું યોગ્ય ઉપચારથી ન મટે તો
કર્મનો હિત્ય બાણી ચાતિ રાખવી, પણ ગભરાવું

(૧૭) તૃણ સ્પર્શપરીપાઠ—અમુક કોટિના સાધુઓને તૃણનો સંપર્ક હોય છે તેના પર સૂતા તૃણની અણીઓ વાગે તે સહન કરી લેવી જેમને વશનો સંપર્ક હોય છે, તે ખરબચડો કે પ્રતિકૂળ હોય તો પણ દીનતા ધારણ કરવી નહિ

(૧૮) મલપગીપાઠ—પરમેવા વગેરેથી શરીરને મેલ લાગે છે હોય કે વાસ આવતી હોય તો સમભાવે સહન કરી લેવી, પણ જલસ્નાનની ઈચ્છા કરવી નહિ જલ સ્નાન સાધુઓને માટે નિષિદ્ધ છે

(૧૯) મલકારપરીપાઠ—કોઈ સારો સત્કાર કરે તો તેથી ફૂલાર્ધ જલુ નહિ

(૨૦) પ્રજ્ઞાપરીપાઠ—બહુશ્રુતપણાત્ કે બુદ્ધિવંત અભિમાન કરવું નહિ

(૨૧) અજ્ઞાનપરીપાઠ—ધણે પ્રયત્ન કરવા છતાં જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય નહિ તો ખેડ કરવો નહિ કે શ્રુતનો અભ્યાસ છોડી દેવો નહિ જેટલું આવડે તેટલું અહંશ કરવું

(૨૨) સમ્યક્ત્વ પરીપાઠ—અનેક કષ્ટ અને ઉપસર્ગ પ્રાપ્ત થવા છતાં સર્વસંભાષિત ધર્મની શ્રદ્ધાથી ચલાયમાન ન થવું

બિદ્યા ઉપર જીવવાનો અર્થ એ છે કે તેઓ પોતાના થકી રસોડું ચલાવે નહિ કે જાતે રાધે નહિ, પણ ગૃહસ્થોના ધરમાંથી જે સૂઝના આહારપાણી મળે તેનાથી જ પોતાની આજીવિકા ચલાવે

સમજાવમા રહેવાનો અર્થ એ છે કે શત્રુદ્રેષ, મુખ-
દુષ્ટ દે હર્ષવિષાદના દ્વંદ્વમા સપડાવુ નહિ. જમે તેવી
અનુગ્રાહે વિપરીત સ્થિતિમા પણ મનનું સમતોલપલું
રુખાવવુ નહિ, તેમજ સર્વ જીવોને સમાન માની તેમના
પ્રત્યે મૈત્રીભાવ દાખવવો.

સત્ય ધર્મનો ઉપદેશ કરવાનો અર્થ એ છે કે સર્વજ્ઞ
જગવતીએ જે પ્રકારે તત્ત્વની પ્રરૂપણા કરી છે, જે પ્રકારે
આચારનો બોધ આપ્યો છે, તે પ્રમાણે જ હોડોને તેનો ઉપદેશ
કરવો, પણ પોતાની મતિકલ્પનાથી તેમા ફેરફાર કરવો નહિ.
આવા શુરુઓ ભલે થોડા હોય, પણ આજે વિદ્યમાન
છે, એટલે તેમનું ચરણ ચોષવુ, તેમની સેવા કરવી અને
જે રીતે સાચુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી જાવજાગરને તરી જવો,
જે પ્રત્યેક મુમુક્ષુનું પવિત્ર કર્તવ્ય છે.

←વિનયની મહત્તા

સદ્ગુરુની સેવા માટે જૈન શાસ્ત્રોમાં વિનય શબ્દ
પ્રસિદ્ધ છે તેની મહત્તા દર્શાવતા શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે કે
'મૂળમાથી જેમ ઘડ થાય છે, ઘડમાથી જેમ ડાળીઓ થાય
છે, ડાળીઓમાથી જેમ ડાખળીઓ થાય છે, ડાખળીઓમાથી
જેમ પાંદડા થાય છે અને પાંદડામાથી જેમ ફૂલ અને
ફૂલનો રસ થાય છે, તેમ વિનયરૂપી મૂળમાથી ધર્મનો
રક્ત-ધ (ઘડ) પ્રકટે છે અને તેનો કમચ વિસ્તાર યત્તા
કીર્તિ, શ્રુત અને નિઘ્રેયસનો લાભ થાય છે.'
'જે શિષ્યો આચાર્યો અને કૃપાધ્યાયોની સેવા કરે છે,
તેઓ સિંચાવેલા વૃક્ષોની પેઠે વૃદ્ધિ પામે

‘જે શિષ્ય સદ્ગુરુની આજ્ઞામા રહે છે, જે ધર્મનું રહસ્ય સમજીયો છે તથા જે વિનયની બાબતમા કુશળ છે, તે આ દુસ્તર (સસાર) પ્રવાહને તરી બાંધ છે તથા કંઠોનો સ્થાય કરી ઉત્તમ ગતિને આપે છે’

‘અવિનીત પુરુષોને વિષયો છે અને સુવિનીત પુરુષોને સૌ રૂડા વાના છે, એમ જે બરાબર બાંધે છે, તે જ સુશિક્ષિત થઈ શકે છે’

‘જે શિષ્ય ક્રોધી, મદમત્ત, અપ્રિય વક્તા, માયાવી અને શક હોઈ અવિનીત રહે છે, તે પ્રવાહમા તણાતા કાષ્ઠની જેઠે સસારપ્રવાહમા તણાયા કરે છે’

‘જે શિષ્ય જર્વ, ક્રોધ, માયા અને પ્રમાદને કારણે શુરુ સાથે રહીને વિનય શીખતો નથી, તે વાસના રૂખની માફક પોતાના જ નાશનું કારણ થાય છે’

‘અભિહોત્રી પ્રાણાય જેમ વિવિધ પ્રકારની આહુતિઓ અને મનો વડે અભિષિક્ત અગ્નિની શુશ્રૂષા કરે છે, તેમ અમિત જ્ઞાની ત્રિષે પક્ષ શુરુની વિનયપૂર્વક શુશ્રૂષા કરવી’

૧૦--વિનયનુ સામાન્ય સ્વરૂપ

વિનયનુ સામાન્ય સ્વરૂપ આ પ્રમાણે મનાય છે —

અમ્યુત્થાનં તદાલોકેઽમિવાન ઘ તદાગમે ।

શિરસ્યજ્જલિસંગ્લેષ સ્વયમાસનદૌકનમ્ ॥

આસનાઽમિગ્રહો મક્ત્યા ઘન્દના પર્યુપાસનમ્ ।

તથામેઽનુગમચ્છેતિ પ્રતિપચિત્તિય ગુરો ॥

—યોગશાસ્ત્ર, પ્રકાશ ૩ ને.

‘શુરુ આજનાં દેખાવ કે આસન પરથી એકદમ દિશા ઘર્ષ જવું અને આવે એટલે તેમની સાથે જવું તેમને મસ્તક પર બે હાથની અબલિ લગાડી પ્રણામ કરવો અને તેમને બેસવા પોતાના જ હાથે ઉપાડીને આસન મૂકવું પછી શુરુ આસન પર વિરાજે ત્યારે જ પોતે આસન પર બેસવું પછી કક્ષિપૂર્વક વદના ઠરવી અને ચરણ દબાવવા, આજ્ઞા પૂછવી, હિન્દુશિષ્યા સાલગવી, કક્ષિ કરવી, વગેરે પશુપાસના-સેવા કરવી તેઓ બહાર જાય ત્યારે થોડે સુધી પાછળ જવું આ ઉપચારવિનયરૂપ શુરુની પ્રતિપત્તિ છે’

શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા વિનયને લગતા બીજા પદ્ય કેટલાકે નિયમો આપ્યા છે, તે આ પ્રમાણે —

(૧) શુરુજનોની પીઠ પાસે કે આગળ-પાછળ અડીને બેસવું નહિ

(૨) એકદમ પાસે બેસી પગ સાથે પગ આડાકવા નહિ

(૩) શય્યા કે પોતાના આસન ઉપર બેઠીને જ ઉત્તર આપવો નહિ

(૪) બોડલુ છાતી પામે રાખી હાથ બાધીને બેસવું નહિ

(૫) પગ ફેલાવીને પદ્ય બેસવું નહિ

(૬) શુરુ બોલાવે ત્યારે બેસી ન રહેતા વિવેકપૂર્વક પોતાનું આસન છોડીને તેમની પાસે જવું અને તેમને શુ કહેવાનું છે, તે સાલગવું

(૭) પોતાની શય્યા કે આસન પર બેઠા બેઠાં શુરુને પ્રથમ પૂછવો નહિ

(૮) ગુરુની પાસે જઈ, હાથ જોડી, નમ્રતાપૂર્વક
જેસી કે જિભા રહીને પ્રશ્નનું સમાધાન મેળવવું

(૯) આવી રીતે વિનયથી વર્તનારને ગુરુએ સૂત્ર-
વાચન અને અર્થ એ બંને વસ્તુ અધિકાર મુજબ આપવી
૧૧-વદનવિધિ

મુમુક્ષુ અથવા સાધકે પ્રતિદિન જે છ આવશ્યક
ક્રિયાઓ કરવાની છે, તેમાં ત્રીજી ક્રિયા વદન અર્થાત્ ગુરુ
વદનની છે, એટલે ગુરુને પ્રતિદિન પ્રાતઃ અને સાયંકાળે
વિધિસર વદન કરવું આવશ્યક છે આ વદનનું તાર્કાલિક
કૃણ શ્રુતધર્મની પ્રાપ્તિ છે અને પારપરિક કૃણ ભવસત્તિનો
ક્ષય છે તે અંગે ગુરુવદનભાષ્યમાં વધુ છે કે—

વિનયોઘચારમાણસ, મજ્જના પૂમણા ગુરુજ્જણસ ।

તિત્થવરાણ ચ આણા, છુમઘમ્મારાહ્ણાકિરિયા ॥

‘ગુરુને વદન કરવાથી અનુકંમે વિનયોપચાર, માનવ
ખડન, ગુરુજનની પૂજા, તીર્થકરોની આજ્ઞાનું પાલન,
શ્રુતધર્મની આરાધના તમા અક્રિયપદ (મુક્તિ) ની
પ્રાપ્ત થાય છે’

અહીં એ સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે કે ગુરુ સામાન્યે ત્યારે
‘મત્થપ્પણ વદામિ’ કહેવા સાથે માથું નમાવી, હાથ જોડવા-
પૂર્વક વદન કરવું તે ક્ષિપ્રવદન કે જઘન્ય વદન છે ગુરુ
જેઠા કે જિભા હોય ત્યારે જિ હાથ, બે હાથ અથવા મસ્તક
એ પાંચ અંગે લેગા કરીને પ્રણિપાત કે ખમાસમણસૂત્રX

× પ્રણિપાત કે ખમાસમણ સૂત્રનો પાઠ આ પ્રમાણે બોવાય છે
-શ્ચઽમિ ચમાસમણો વદિઽ જાવણિજ્જાપ તિમ્મિદિમાવ

બોલવાપૂર્વક વદન કરવું એ સ્તોત્રવદન કે મધ્યમ વદન છે અને પ્રાત કાળ તથા સાયકાળે શુરુવદનનો પાઠ બોલી ચરણસ્પર્શપૂર્વક જે વિશિષ્ટ વદન કરવું, એ દ્વાદશાવર્ત વદન કે ઉત્તમ વદન છે

આ વદનવિધિ પર એક દ્રષ્ટિપાત કરવાથી જૈન ધર્મમાં શુરુ અને શિષ્યનો કેવો મળધ હોય છે, તેના સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી જશે.

વિધિપૂર્વક વદન કરવાની ઇચ્છાવાળો શિષ્ય શુરુ બેઠો હોય તે સહી ભય છે અને થોડે દૂર જીભો રહીને નવનત મુદ્રાએ ઠહે છે ‘હે ક્ષમાશ્રમણ! હું આપને ન્યાપનીયા અને નૈરેધિકી વડે વદન કરવાને ઇચ્છુ છું

શુરુ—જેવી તારી ઇચ્છા

શિષ્ય—મને આપના અવમહની અદર એટલે નશુક

આવવાની આજ્ઞા આપો

શુરુ—આજ્ઞા આપું છું

શિષ્ય—પાપક્રિયા તણને આપના ચરણને હું ઉત્ત-

મામ વડે સ્પર્શું છું આ સ્પર્શથી આપને કંઈ પણ ખેદ થાય એટલે તકત્રીફ વડે તો ક્ષમા કરજો શુ ખેદ વિના અને ભદુ શુભ વડે આપનો દિવસ વ્યતિક્રમ્યે ? (જે સાયકાળની વદના હોય તો દિવસ બોવાય છે અને

મત્યપણ વદામિ । હે ક્ષમાશ્રમણ! હું આપને ન્યાપનીયા તથા નૈરેધિકી વડે વદન કરવાને ઇચ્છુ છું મસ્તક નમાવી (તેમજ બીજા ચાર અંગો બેગા કરી) વદા કરું છું

+ (ન્યાપનીયાઅથાશક્તિ મર્મોદય નૈરેધિકીઆશ્રુતિપાતાદિ દોષ-યાગ)

પ્રાત કાળની વદના હોય તો રાત્રિ બોલાય ॥ અહીં દરેક
સ્થળે એમ જ સમજવું)

ગુરુ—એમ જ છે

શિષ્ય—આપને સમયયાત્રા વર્તે છે ?

ગુરુ—તને પણ વર્તે છે ?

શિષ્ય—આપનું શરીર અને મન ઇદ્રિયો અને
કર્માયોના ઉપધાતરહિત છે ?

ગુરુ—એમ જ છે

શિષ્ય—હે ક્ષમાશ્રમણ ! દિવસ દરમિયાન આપના
મત્તે જે અપરાધ થયા હોય તેની ક્ષમા માશુ ॥

ગુરુ—હું પણ ક્ષમા માશુ છું.

શિષ્ય—આવશ્યક ક્રિયા માટે હવે હું અવમહાની
બહાર જાઉં છું દિવસ દરમિયાન આપ ક્ષમાશ્રમણની
તેત્રીય પૈકી કોઈ પણ આશ્ચાતના કરી હોય તેનાથી હું
પાછો ફરું છું વળી જે કંઈ અતિચાર (અપરાધ) મિથ્યા
ભાવને લીધે થયેલી આશ્ચાતના વડે થયેા હોય, મન-વચન-
કાયાની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિથી થયેલી આશ્ચાતના વડે થયેલો હોય,
ક્રોધ-માન-માયા-લોભનો વૃત્તિદ્વારા થયેલી આશ્ચાતના
વડે થયેા હોય કે સર્વ કાલ સબધી, સર્વ પ્રકારના મિથ્યા
(માયા-કપટ ભર્યા) ઉપચારો દ્વારા, સર્વ પ્રકારના ધર્મના
અતિક્રમણને લીધે થયેલી આશ્ચાતના વડે થયેા હોય, તેનાથી હે
ક્ષમાશ્રમણ ! હું પાછો ફરું છું, તેની હું નિંદા કરું છું અર્થાત્
તેને હું વખોડી કાઢું છું, આપની સમક્ષ તેનો એકગર કરું છું
અને એ અશુભ યોગવાળા મારા આત્માનો ત્યાગ કરું છું

ચરણને સ્પર્શ કરી લલાટે લગાડવાની ક્રિયાને આવર્ત કહે છે આવા આવર્ત એક વદનમાં ૭ વાર થાય છે, પણ આવુ વદન એક સાથે બે વાર કરવામાં આવે છે, એટલે તેના આવર્તની સંખ્યા દ્વાદશ-બાર થાય છે, તેથી આ વદનને દ્વાદશાવર્ત વદન કહેવામાં આવે છે

૧૨-તેત્રીશ આશાતના

આ વદનવિધિમાં તેત્રીશ આશાતનાનો ઉદ્દેશ્ય એ છે, તેનો અર્થ પણ સ્પષ્ટતાથી સમજી લઈએ જે દૈનિક વિનય એટલે શિષ્ટાચારથી વિરુદ્ધ હોય અને ગુરુની કેડ પણ પ્રકારે અવહેલના કરનાર હોય તેને અસ્ત્રિય કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે —

- (૧) કારણ વિના ગુરુની આગળ ચાલવું
- (૨) " " " બાબુમાં ચાલવું
- (૩) " " " પાછળ તર્ફ નહીં ચાલવું
- (૪) " " " આગળ બિના રોકે
- (૫) " " " બાબુમાં બિન્દા નેરુ
- (૬) " " " પાછળ તર્ફ નહીં ફરતું નેરુ.
- (૭) " " " આગળ બેસવું
- (૮) " " " બાબુમાં બેસવું
- (૯) " " " પાછળ નહીં બેસવું
- (૧૦) ગુરુની પહેલા સ્પર્શિત ભૂમિથી થક કરી આવવું

* સાધુઓ મનવિસર્જન માટે જમન એ લગાડે

જગાએ નાચે છે, તેને સ્પર્શિતભૂમિ છે જે તે વખતે

- (૧૧) ગુરુ વાતચીત કરે તે પહેલા પોતે વાતચીત કરવી
- (૧૨) બહારથી ગુરુની સાથે આવ્યા છતાં 'ગમણાગમણે' ની આવોચના પહેલી કરવી.
- (૧૩) ગોચરી બીજા પાસે આવોચના પછી ગુરુ 'પાસે આવોચવી
- (૧૪) ગોચરી બીજાને બતાવીને ગુરુને બતાવવી.
- (૧૫) ગુરુની રત્ન વિના મનમાની ગોચરી દોષને આપી દેવી
- (૧૬) ગુરુને બીજાની પછી નિમત્રણ દેવું
- (૧૭) ગુરુને જે તે આપી દઈ સારુ સારુ પોતે દેવું.
- (૧૮) ગુરુ રાતમા જાગવા કે જીવવાનો પ્રશ્ન પૂછે, પણ તેનો ઉત્તર ન દેવો
- (૧૯) રાત્રિ સિવાયના વખતમા પણ જવાબ ન દેવો
- (૨૦) ગુરુ બોલાવે તો આસન પર બેઠા બેઠા કે શયનમા સૂતા સૂતા જવાબ આપવો
- (૨૧) ગુરુ બોલાવે તો 'શું છે?' એમ કહેવું
- (૨૨) ગુરુને તુકારાથી બોલાવવા
- (૨૩) ગુરુના કપડા આમે ગુરુને જ તેવો કપડો દેવો. હા તો 'તમે ય આળસુ છો' એમ કહી તેમણે ચી ધેલું કામ ન કરવું.
- (૨૪) ઘણા જિયા અને ટકંચ સ્વરથી વદન કરવું
- (૨૫) ગુરુ વાતચીત કરતા હોય કે ઉપદેશ આપતા હોય રીતે ગુરુ અને શિષ્ય સાથે જાય છે તેને હિંદોતિ આ આરાતના કહેતી છે

ત્યારે વચ્ચે ડહાપણ ડહોળવું અને 'આ આમ છે, આ તેમ છે' વગેરે બોલવું.

(૨૬) 'તમને પાપ નથી લાગતું ? વાત જોમ નથી' વગેરે બોલવું

(૨૭) ગુરુવાક્યની પ્રશ્ન સા ન કરવી

(૨૮) ગુરુ ધર્મકથા કહેતા હોય તે વેળા 'હવે મૂકો એ વાત, લિહા-વેળા યર્થ ગર્થ છે, સૂર-પીરુધી વેળા યર્થ ગર્થ છે, લોજન વેળા યર્થ ગર્થ છે' વગેરે બોલવું.

(૨૯) વચ્ચે બોલવું, ગુરુની વાત તાડી નાખવી.

(૩૦) ગુરુની સામે જ નમાન આમને કે હાથા આસને બેસવું

(૩૧) પોતે વિશેષ ધર્મકથા કહેવી

(૩૨) ગુરુના આમનને પગ લગાડવો અથવા બૂલથી લાગી જાય તો હાથા માગવી નહિ

(૩૩) ગુરુની શુભ્યા કે આસન પર બેસવું

નૈત મહર્ષિઓએ કહ્યું છે કે 'ગુરુની અવહેલના કરીને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું અશક્ય છે જે ગુરુ આચારવાન છે, શુભનિષ્ઠ છે, તેમનું અપમાન કરવું, એ અગ્નિની પેઠે પોતાના સફળુણોને બખ્ખીબૂત કરવા બરાબર છે'

તે અંગે વેદિક સપ્રદાયમા પણ નીચેના વચનો જોવામા આવે છે - 'ગુરુની આજ્ઞાનો ભંગ કરવો, ગુરુના ધનનું હરણ કરવું, ગુરુનું જૂઠું કરવું કે મનથી પણ જૂઠું ધરવું તે ગુરુદ્રોહ છે અને તે કરનારો પાતકી છે'

'શિષ્યે શ્રીગુરુ આગળ કદી પણ જાતિ, વિદ્યા, ધન

વગેરેનું અભિમાન કરવું નહિ, પરંતુ તેના ત્યાગ કરીને સર્વદા તેમની સેવા કરવી ’

‘ વિનીત શિષ્ય કામ-ક્રોધનો પરિત્યાગ કરીને ગુરુની સ્તુતિ-ભક્તિ કરતો થકો પૃથ્વી ઉપર ગુરુથી નીચા આસને બેસે અને ગુરુએ બતાવેલું કાર્ય કરે

‘ ગુરુએ કહેલી વાત હિતકર કે અહિતકર હાગે તો પણ તેને આદરપૂર્વક સાંભળી લેવી ભેદ એ જે શિષ્ય ગુરુની વાત અનાદરથી સાંભળે છે, તે રૌરવ નરકમાં જાય છે ’

‘ ગાય તથા શ્વાદ્વાયુને મારનારને જે પાપ હાગે છે, તે ગુરુની આગળ ખોટું બોલવાથી હાગે છે, માટે ગુરુની આગળ કદી પણ ખોટું બોલવું નહિ ’

આપસ્તમ્બીય ધર્મસૂત્રમાં કહ્યું છે ‘ ગુરુની આજ્ઞા થયા પછી સૂણ, તેમના તરફ પગ ન ફેલાવવા, તેમની સાથે સૂતા સૂતા બોલવું નહિ, ગુરુને જે કંઈ કહેવું હોય તે કહી રહ્યા પછી બેચીને પ્રત્યુત્તર દેવો, ગુરુ જિભા હોય ત્યારે જિભા રહેવું, જતા હોય ત્યારે પાછળ જવું અને દોડતા હોય ત્યારે પાછળ દોડવું આત્મપ્રશંસા છોડીને અને અવિસિંમ મનવાળા થઈને દેવની માફક આચાર્યની ઉપાસના કરવી ’

આના પરથી સમજી શકાય છે ગુરુ પ્રત્યે શિષ્યે કેવું વર્તન રાખવું ભેદ એ.

‘ વિનય વિના વિદ્યા નહિ, ’ એ જૈન મહર્ષિઓની રૂપરૂ બોધણા છે તે અંગે જૈન શાસ્ત્રોમાં રાજા શ્રેણિક અને માતંગી ઉદાહરણ અપાય છે, તે પાઠકોએ જાણવા જેવું છે

રાજ ધણિયું ઉઘાડરણ

મગધ દેશની મહાગાલી તરીકે યજ્ઞચી રાજગૃહી નગીના ઝડરે વર્ષના હોકો રહેતા હતા, તેમા એક તિલકિદ માત્ર પત્ર રહેતો હતો તેની સીને એક વાર ફેરી મરતું મન થયું, એન્દે તેણે પતિને વિનવિ કરી કે 'હે સખિનવ! મને ફેરી ખાવાનું થલું મન છે, માટે મને ત્વથી મુદર ફેરી લાવી આપો ' માત્રને કહ્યું કે 'અત્યારે ફેરીની સુગંધ નથી, એટલે ફેરી કયાથી લાવી આપુ ?' ત્યારે સીને કહ્યું કે 'આપણા નગરમા રાણી ચેલવણનો જન્મીયો છે, તેમા છયે સુગંધ રહ્યો પાકે છે, એન્દે ફેરી ત્વથી મળી શકશે.

આ તો સીકડ એન્દે કામ કર્યો વિના છૂટકો નહિ તેથી માત્ર ગરિના સમયે તે જન્મીયા પાસે ગયે. ત્યા પાકેલી ફેરીવાનું એક મુદ્દા આમવૃદ્ધ તેના જોવામા આનું, પરંતુ તે ધડ ધિતુ હતું, તેથી માત્રને જવના િની વિગતો પ્રયોગ ફેરીને તેની લગીઓ નીચી નમાવી રીધી અને તેના પર જે ફેરીએ પાછી હતી, તે તોડી લીધી.

કપારે જન્મેલામા રૂપા આવતા રાણી ચેલવણએ પેશાં આમવૃદ્ધ ઉપર ફેરીઓ ભેડ નહિ, એટલે રાજ ધણિને રાજ ફેરી અને રાજ ધણિને મત્રીશ્વર અમયકુ માસને લેલવણને કહ્યું કે 'આપણા જન્મેલામાં મત્રે કોઈક મેં આવેલો છે અને તેણે ત્રિયા આમવૃદ્ધ ઉપરથી ફેરીઓ તેડી લીધી છે, પરંતુ તે એટલો બધો હોશિ-

યાર છે કે તેનું એક પણ પગલું પકવા દીધું નથી આવેલો ચોર દોઢ વાર અત પુરમા પણ પ્રવેશ કરી શકે, માટે તેને શોધીને મારી આગળ હાજર કરો '

રાજાની આજ્ઞા મંત્રીઓને ચિરોધાયે હોય છે, એટલે મંત્રીશ્વર અભયકુમાર એ ચોરને શોધવાના કામમા લાગી ગયા એમ કરતા તેઓ નગરના ચોકમા આવ્યા કે ન્યા નગરદોઢો તરફથી નાટક થતું હતું હજી નાટક શરૂ થવાને થોડીવાર હતી, એટલે તેમણે વાત માડી કે—

‘વખતપુ’ નામે એક મોટું નગર હતું તેમા ઇશુ શેઠ નામે એક મોટો શેઠ હતો તેને એક રૂપ-લાવણ્ય-વતી કન્યા હતી આ કન્યા ઉંમર લાયક થઈ હતી, એટલે ઇચ્છિત વર મેળવવા માટે રાજા કામદેવની પૂજા કરવા જતી હતી આ પૂજા માટે જે પુષ્પોની જરૂર પડે તે ગસ્તામા આવતા એક જમીયામાથી શુપચૂપ તોડી લેતી હતી હવે એક વખત જમીયાના માળીએ તેને ફૂલ તોડતા જોઈ લીધી, એટલે તેને પકડી અને તેના અપ્રતિમ સૌંદર્યનો ઉપસોગ કરવાની માગણી કરી આથી તે બાબાએ કહ્યું કે ‘હે માળી! હજી હું કૌમારવતમા છું, તેથી પુરુષના સ્પર્શને ચેત્ય નથી એટલે તું મને અડકીશ નહિ ’ તે સાંભળીને માળીએ કહ્યું કે ‘તું મને વચન આપ કે પરણીને પહેલી રાત્રે મારી પાસે આવીશ, તો હું તને જવા દઉં ’ એટલે કન્યાએ વચન આપ્યું અને તે માળીના પગમાથી મુક્ત થઈ

હવે કેટલાક સમય પછી તે બાબાના એક ઉત્તમ

Elegance in Velvet

Rich smooth feminine velvet. Such luxury,
near you. Cholis in 'ASHOK' velvet
will bring you many pretty compliments.

ASHOK VELVET MANUFACTURERS CO. PVT. LTD.

Selling Agents Messrs V Chandrasekhar & Co. Private Ltd.
11, Market Street, Madras 2

રામતીર્થ ગ્રાહી તેલ

[સ્પેશીઅલ નં. ૧]

સ્વસ્તી

વાળ વધારવા, મગજ ગાંઠ રાખવા, યાદશક્તિ
મારી કરવા, શાત નિદ્રા માટે, શરીરને માલીસ
કરી સ્ફૂર્તિમાં લાવવા માટે દરેક જગતુમાં દરેકને માટે
ઉપયોગી છે. કિંમત મોટી બાટલીના રૂા. ૪-૦૦,
નાની બાટલીના રૂા. ૨-૦૦

શરીર નીરોગી રાખવા માટે આકર્ષક યોગાસન
ચિત્રપટ અમારે ત્યાંથી મગાવશો. કિંમત પોસ્ટેજ
સાથે રૂા. ૨-૫૦

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

હાદર, મેન્દૂલ રેલ્વે,
સુબર્ષ-૧૪

પતિ સાથે હજી થયા અને રાત્રે તે પાસગૃહમાં ગઈ, ત્યારે તેણે પતિને કહ્યું કે 'હે આર્યપુત્ર! કોઈ કારણને લીધે મારે એક માગીને એવું વચન આપવું પડ્યું છે કે પરલોને પહેલી રાત્રે તારી પાસે આવીશ, મારે એ વચન પૂર્ણ કરવા મને તેની પાસે જવાની આજ્ઞા આપેા પછી હું સદેવ તમારે જ આધીન છું.' પતિએ તેને સત્યવાદિની મંત્રી જવાની રજા આપી.

હવે આ બાળા મુંદર વસ્ત્રાભૂષણથી સજ્જ થઈને માગીને મળવા આવી ત્યાં રસ્તામાં કેટલાક ચોરો મળ્યા તેમણે રસ્તો આવડ્યો અને બધા ઘરેલા ઉતારી દેવાની આજ્ઞા કરી તે વખતે આ બાળાએ માગીની વાત કહી સજ્જાવી અને વધારામાં જણાવ્યું કે 'જ્યારે હું પાછી ફરું ત્યારે ખુશીથી તમને મારા આભૂષણો ઉતારી આપીશ!' આ વાતથી ચોરોને વિશ્વાસ બેઠો, એટલે તેમણે તે જ્યાંને એમ ને એમ જવા દીધી.

આગળ જતા કેટલાક દિવસનો ભૂખ્યા એક સદસ્ય મળ્યો. તે આવા મુંદર ખાઈને જતું કેમ કરે? એટલે આગળ ધસી આવ્યો ને પકડવાની તૈયારી કરી ત્યાં બાળાએ કહ્યું કે 'જરા શાંતિ રાખો.' એટલે નાકમ છીસો રહ્યો અને બાળાએ માગીવાળી વાત કહી. ૧૩ી તેને વિનંતિ કરી કે 'મને મારું વચન પૂર્ણ કરી દેવા દો, જાત તમારે મારું બહાણ કરવું હોય તો ખુશીથી કરો.' સદસ્યને પણ બાળાની વાત પર વિશ્વાસ બેઠો, એટલે તેને જવા દીધી.

રામતીર્થ પ્રાહી તેલ

[અપેક્ષીઅવ નં. ૧]

સ્વાસ્થ્ય

વાળ વધારવા, મગજ શાંત રાખવા, યાદશક્તિ
સારી કરવા, ગાંત નિદ્રા માટે, ગરીરને માલીમ
કરી સ્ફૂર્તિમાં લાવવા માટે દરેક ત્રુટુમાં દરેકને માટે
ઉપયોગી છે. કિંમત મોટી બાટલીના રૂ. ૪-૦૦,
નાની બાટલીના રૂ. ૨-૦૦

ગરીર નીરોગી રાખવા માટે આકર્ષક યોગાસન
ચિત્રપટ અમારે ત્યાંથી મગાવશો. કિંમત પોસ્ટેજ
માથે રૂ. ૨-૫૦

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

હાદવ, સેન્દલ રેતવે,

મુંબઈ-૧૪

પતિ સાથે લગ્ન થયા અને રાત્રે તે વાસગૃહમાં ગઈ, ત્યારે તેણે પતિને કહ્યું કે ‘હે આર્યપુત્ર ! કોઈ કારણને લીધે મારે એક માળીને એવું વચન આપવું પડ્યું છે કે પરણીને પહેલી રાત્રે તારી પાસે આવીશ, માટે એ વચન પૂર્ણ કરવા મને તેની પાસે જવાની આજ્ઞા આપો. પત્ની હું હંમેશા તમારે જ આધીન છું.’ પતિએ તેને સત્યવાદિની માની જવાની રજા આપી.

હવે આ બાળા સુદર વસ્ત્રાભૂષણથી સજ્જ થઈને માળીને મળવા આવી ત્યાં રસ્તામાં ઢેંટલાક ચોરો મળ્યા તેમણે રસ્તો આલયો અને બધા ધરેલા ઉતારી દેવાની આજ્ઞા કરી તે વખતે આ બાળાએ માળીની વાત કહી સંભળાવી અને વધારામાં જણાવ્યું કે ‘ન્યારે હું પાછી ફરું ત્યારે ખુશીથી તમને મારા આભૂષણો ઉતારી આપીશ !’ આ વાતથી ચોરોને વિશ્વાસ બેઠો, એટલે તેમણે તે કન્યાને એમ ને એમ જવા દીધી.

આગળ જતા ઢેંટલાક દિવસનો ભૂખ્યો એક રાક્ષસ મળ્યો તે આવા સુદર બાળને જાતું કેમ કરે ? એટલે આગળ ધમ્મી આવ્યો ને પકડવાની તૈયારી કરી, ત્યાં બાળાએ કહ્યું કે ‘જરા શાંતિ ગળો.’ એટલે રાક્ષસ ઊભો રહ્યો અને બાળાએ માળીવાણી વાત કહી પછી તેને વિનંતિ કરી કે ‘મને મારું વચન પૂર્ણ કરી દેવા દો, બાદ તમારે મારું બક્ષણ કરવું હોય તો ખુશીથી કરજો.’ રાક્ષસને પણ બાળાની વાત પર વિશ્વાસ બેઠો, એટલે તેને જવા દીધી.

હવે તે બાળા પેલા બગીચામાં પહોંચી અને માળીને બગાડયો તથા કહ્યું કે 'તે મને કેટલાક વખત પહેલા કૂત તોડતા પકડી હતી, ત્યારે મેં તને વચન આપ્યું હતું કે 'પરણીને પહેલી રાત્રે તારી પાસે આવીશ એ વચન પૂર્ણ કરવા હું તારી પાસે આવી છું'.

બાળાના આવા વચનો સામળી માળીને તેના માટે ભારે માન પેદા થયું અને તેણે પ્રણામ કરીને કહ્યું કે 'તું મારી માતા છે ! તને હું વચનમુક્ત કરું છું' એટલે તે બાળા તરત જ પાછી ફરી રસ્તામાં રાક્ષસ મળ્યો, તેને બનેલી બધી કઢી સભળાવી આથી રાક્ષસને લાગ્યું કે 'મારે ખાવાની વસ્તુ કયા જોઈ છે કે આવી એક પ્રતિજ્ઞા પાલક સત્ય ટેકવાળી કન્યાને ખાઉં ?' એટલે તેણે પણ આ બાળાને વચનમુક્ત કરી પાછી ચોરો આવ્યા, તેમણે પણ બધી વાત સામળીને તેને જતી કરી આ રીતે તે કન્યા બધાના વચનો પૂર્ણ કરીને પતિ પાસે આવી અને જે હકીકત બની હતી, તે કઢી સભળાવી આથી તે ઘણું પ્રસન્ન થયો અને તેને પોતાના હૃદયની સજી બનાવી હવે હું નગરદોહો ! તમે કહો કે આમાં સહુથી ભારે કામ કોણે કર્યું ?

તે વખતે સ્ત્રીના ઇર્ષ્યાથી લોકોએ કહ્યું કે 'આમાં સહુથી ભારે કામ તો તેના પતિએ જ કર્યું કે જેણે આ રીતે પોતાની નવોદા પત્નીને બીજે જવાની રજા આપી' જેઓ ક્રુધાતુર હતા, તેમણે કહ્યું કે 'મર્મમાં ભારે કામ તો રાક્ષસે કર્યું કે જે અત્યંત ભૂખ્યા હોવા છતાં તેણે

જનરલ વિમાના ક્ષેત્રમાં અગ્રેસર

ન્યૂ ઇન્ડિયા!

શિયાઈ અને જાગના વિમાયી માડીને અકરમાલ અને
થોડીના હરેક પ્રકારના જનરલ વિમાના કામકાજમા
ન્યૂ ઇન્ડિયા એરયોરન્સ કંપની અગ્રસ્થાન ધરાવે છે
તાવાની ઝડપી પતાવટ, અતુલવપૂર્ણ દોરવણી અને
સેવાની ખાત્રી માટે લોકોનો વિશ્વાસ અને માન ધરાવતી
ન્યૂ ઇન્ડિયા સૌથી ઉત્તમ અને સૌથી મોટી વિમા
કંપની છે ।

ધી ન્યૂ ઇન્ડિયા એરયોરન્સ

કંપની લીમીટેડ

મહાત્મા ગાંધી રોડ, મુંબઈ

આજનો યુગ ભારતના દરેક પ્રજાજન પાસે
સખત પરિશ્રમ માગે છે.

ઉદ્યોગમાંજ

દેશનું અને આપણું હિત સમાયેલું છે.

દરેક જાતની મશીનરી જેવી કે
વક્રચોપ અને મોટર રીચર જેઓ માટે

ટીન, સ્ટીલ અને અન્ય ધાતુના
ડબા, પીપો, ડ્રન્કો વગેરે જનાવવા માટે

લક્ષડકામ ફર્નિચર વગેરે માટે

પ્લાસ્ટીકના સમકકા તથા અન્ય વસ્તુઓ
જનાવવા માટે

અમને પ્રજ્ઞાવવા વિનંતિ છે.

માણેકલાલ એન્ડ સન્સ

બારબાઈ મહાલ્લા, મુબઈ-૩

કલકત્તાની શાખા

૨૩, ગણેશચંદ્ર એવન્યુ, કલકત્તા-૧૩

હાથમા આવેલું ખાજ જવા દીધું ' જે લોકો જરૂર કરનારા હતા, તેમણે કહ્યું કે 'અમને તો સર્વમા દુષ્કર કામ કરનારો માણી લાગે છે કે જેણે પોતાની સમીપ આવેલી સુદર વસ્ત્રાભૂષણ સજ્જા એક રૂપવતી રમણીને લોગવી નહિ.' છેવટે પેલા ચાંદાલ ત્યાં હાજર હતો, તે બોલ્યો કે ' સર્વથી દુષ્કર કામ કરનારા તો ચાર લોકો જ ગણાય છે જેણે હાથમા આવેલો દહારો રૂપિયાનો માલ જતો કયો ' એટલે અભયકુમારે તેને પકડ્યો અને બાલુએ લઈ જઈને પૂછ્યું કે ' સાચું બોલ, તે રાજાના ભગીચાની ઠેરીઓ કેવી રીતે ચોરી ? ' માત્ર મંત્રીશ્વરના હાથમા બરાબર સપડાઈ ગયો હતો, એટલે તેણે મત્ત્ય હકીકત રજૂ કરી દીધી અને મંત્રીશ્વરે તેને રાજાની આગળ રજૂ કર્યો, પણ સાથે જ જણાવ્યું કે ' એની પાસેથી પહેલી વિદ્યા મેળવી લેજો ને પછી જે કરવું હોય તે કરજો '

રાજા શ્રેષ્ઠિકને આ સૂચના પસંદ પડી, એટલે તેણે માત્ર પાસેથી વિદ્યા શીખવાનું શરૂ કર્યું, પરંતુ ઘણા દિવસ થવા છતાં વિદ્યા પ્રાપ્ત ન થઈ, ત્યારે તેમણે પેલા માત્રાજનો તિરસ્કાર કરતા કહ્યું કે ' જરૂર, તારા પેટમા કંઈક પાપ છે, નહિ તો વિદ્યા મને કેમ આવડે નહિ ? ' તે વખતે મંત્રીશ્વર અભયકુમારે આગળ આવીને કહ્યું કે ' હે સ્વામી ! અત્યારે આ માત્રાજ આપનો વિદ્યાગુરુ છે, માટે તમારે એનો યોગ્ય વિનય કરવો જોઈએ એ વિનય કરશો, એટલે વિદ્યા જરૂર આવડશે ' આ વચનેથી પ્રભાવિત થઈને શ્રેષ્ઠિક રાજાએ માત્રાજને ઊંચા સિંહાસન પર

જેસાડ્યો અને પોતે નીચા બેઠા એ રીતે વિદ્યા શિખતા
ચોડા જ વખતમા તે આવડી ગઈ

હવે આ વિદ્યાસિદ્ધ માત્રગ પોતાનો વિદ્યાગુરુ કર્યો,
એટલે રાજા એણે તેને કંઈ પણ શિક્ષા ન કરતા છોડી
મૂક્યો તાત્પર્ય કે ગુરુનો યોગ્ય વિનય કરવાથી જ વિદ્યાની
પ્રાપ્તિ થાય છે

૧૩-વૈયાવૃત્ત્ય

ગુરુનો જેમ વિનય કરવો જોઈએ, તેમ ગુરુનું
વૈયાવૃત્ત્ય પણ કરવું જોઈએ આ વૈયાવૃત્ત્ય શું છે ? તે
આપણે બરાબર મમણ લઈએ

ગુરુને આહાર, પાણી, વસ્ત્ર, ઉપધિ, ઔષધ આદિ
જે જે વસ્તુની જરૂર હોય તે શિષ્યે વિધિપૂર્વક મેળવી
આપવી તેને વૈયાવૃત્ત્ય કહેવામા આવે છે વળી ગુરુ અ
શક્ત કે બિમાર હોય તો તેમની હર પ્રકારે શુશ્રૂષા કરવી
એને પણ વૈયાવૃત્ત્ય કહેવામા આવે છે આ પ્રકારનું વૈયા
વૃત્ત્ય કરતા અન્યતર તપ યાચ છે અને પરિણામે કર્મ
ક્ષય થતા પરમપદ પામી શકાય છે

૧૪-બહુમાન

ગુરુ પ્રત્યે પૂર્ણ સન્માન, પૂર્ણ પ્રીતિ કે પૂર્ણ આદર
રાખવો તેને બહુમાન કહેવામા આવે છે જો કોઈ શિષ્ય
ગુરુનો વિનય કરે અને તેમનું વૈયાવૃત્ત્ય પણ કરે, પરંતુ
તેમના પ્રત્યે બહુમાન ન રાખે તો તેની સેવા અધૂરી જ

શ્રી જૈન સ્વેતામ્બર કેન્દ્રન્સ

શ્રી આવકશાસિકા ક્ષેત્ર ઉત્કર્ષ મુખર્ષ મમિતિ મયાયિત

ઉદ્યોગગૃહ

આધાર્મિકતામધ્ય, જ્ઞાનમહેનત અને શુદ્ધઉદ્યોગને ઉત્તેજન
આપી ન્તુ છે.

તેની એકવાર અવરત્ય મુલામન લેવા વિનંતિ છે.

ટે. નં. ૭૪૮૩૬

—ઉદ્યોગશુદ્ધિ માનના પરિજ્ઞાન અને શિશુવિજ્ઞાનમા ૫૫૦ થી
૬૦૦ ગ્રેડલા બાઈન્ડેનો સાબ સર્વ રક્ષા છે

—ઉત્પાદન રિજ્ઞાનમા દરેક વસ્તુ પૂરી કાગળથી સજ્જાનથી બનાવવામા
આવે છે અને તે વેચાણવિજ્ઞાનથી દુકાનખાથી મળી રહે છે

—ટેક્ષ્ટાઈનથી એડરો નોધી લેવાની તથા માવ ધેર પદ્ધતિઓવાની
અવસ્થા કરવામા આવી છે

—ખાખ ૧, ૫૫૫, આડ-દૂપના મથાળા, અધાણાના મથાળા, ચૂલો,
સરનાન વગેરે અનેક વસ્તુઓ નેવાર થાય છે

—સીરાઈ વિજ્ઞાનમા સ્ત્રી-પુરુષો મનપસંદ કપડા સીવી આપવામા
આવે છે

—ઉપગત ટાઈપનાઈઝીંગ, સોલ્ડહેન્ડ, કેમ્સપેન્ડન્સ, એકાઉન્ટસી તથા
પાકા નામના વર્ગો આવે છે

એટલે આ ઉદ્યોગમંદિર

આપની અનેકવિધ પરમથુ વસ્તુઓની જરૂરીઆતો પૂરી પાડી શકે
તેમ છે

૧૦૬-૧૧૭, મી. પા રેન્ક રોડ, માધરગામ પામે,

મુખર્ષ, નં. ૪

ત્રિવિધ સેવા

લેખન જીવનચરિત્રો, નિબંધો, લેખો, વિવેચનો, કથાઓ તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે

સુદ્રશ્ન અમારી દેખરેખ નીચે પુસ્તકો સુદર રીતે છપાવી આપીએ છીએ તેને લગતા ચિત્રો, ખંડોઠો પણ તૈયાર કરી આપીએ છીએ

પ્રકાશન અમારી મારફત છૂટક પુસ્તકો તથા શ્રદ્ધમાલા રૂપે પુસ્તકો પ્રકટ કરાવવા હોય તે પણ કરી આપવામાં આવે છે

વિશેષ જાણના પત્રવ્યવહાર કરો—

જે ન સાહિત્ય - પ્રકાશન - મંદિર

લધાભાઈ મુશ્વત બી.ડી.ગ, ચીચમદર, મુબઈ-૯

નિશ્ચય પ્રજા મદાવીરનો મહામત્ર અહિંસા

ભારતને ખૂણે ખૂણે અને અન્ય દેશોમાં

અહિંસાપ્રચાર અને અભયદાનના

વ્યાપક કાર્યો કરતી

મુબઈની શ્રી જીવદયામડળીને સહાય કરી

— અભયદાનનું પુન્ય મેળવો. —

રૂ. ૧૦૦૨, રૂ. ૫૦૨ કે ર૫૨) સ્થાયી કુડમા આપી અનુક્રમે મડળના પેટ્રન, ડોનર કે લાઈફ મેમ્બર બનો.

— એમ્લિક મદદો મોકલી સહાય કરો —

મદદ મોકલવાનું ઠેકાણું —

માનદ મત્રીઓ

મુબઈની શ્રી જીવદયામડળી.

૧૪૬, ચરાફ બજાર, મુબઈ-૨

અણ્ણામ અને આવી અપૂરી સેવાને પરિણામે તે ગુરુની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ.

૧૫-અનિદ્નવતા

ગુરુ નામ હુપાવવુ કે તેમનો વિદ્યાદાતા તરીકે ઇનકાર કરવો એ નિદ્નવતા કહેવાય છે. તેને જૈન ધર્મે આરે દોષ માન્યો છે, એટલે કે તેનુ સેવન કરનારો અનત સસારી થાય છે, એમ જણાવ્યું છે. એટલે ગુરુ સામાન્ય હોય કે કોઈ હલકા કુળમાથી આવેલા હોય તો પણ તેમનું નામ હુપાવવુ નહિ.

જૈન ધર્મમા મુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જે નિયમોનુ વિધાન કરવામા આવ્યું છે, તેમા વિનય, બહુમાન અને અનિદ્નવતા એ ત્રણે ગુણોની ખામ આવશ્યકતા દર્શાવી છે, એટલે શિષ્યમા આ ગુણ પણ અવશ્ય હોવો જોઈએ.

તે અંગે વૈદિક સમ્રદાયમા કહ્યુ છે કે—

પ્રજાક્ષરપ્રદાતા, યો ગુરુર્નામિમન્યતે ।

સ શ્રયોનિચત મત્વા, શાળદાલેષ્યપિ જાયતે ॥

‘જે એક પણ અક્ષરનુ જ્ઞાન આપનારને ગુરુ માનતો નથી, તે સો વાર ફૂતરાનો અવતાર લઈ પાછો ચાડાલને ત્યા જન્મે છે.’

૧૬-ગૃહસ્થોનુ કર્તવ્ય

ગુરુને પ્રતિદિન વદન કરવુ, તેમને સુખચાતા ચૂંધવી, બીજી પણ જે વસ્તુની જરૂર હોય તે મેળવી

આપવી અને તેમનો ઉપદેશ સાંભળવો એ ગૃહસ્થનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે. ગૃહસ્થોને-ગ્રાવકોને શ્રમણોપાસક કહેવામાં આવ્યા છે, તેનો અર્થ જ એ છે કે ગૃહસ્થોએ ત્યાગી ગુરુની અને તેટલી ઉપાસના-આરાધના-લક્ષિત-સેવા કરવી.

શ્રમણોપાસકના બાર વ્રતોમાં સામાયિક અને પોષધ નામના શિક્ષાવ્રતો યોજાયેલા છે, તેનો અર્થ એ છે કે ગૃહસ્થ પોતાથી અને તેટલો સમય કાઢી સદ્ગુરુના ચરણો સેવવા અને તેઓ ધર્મ સંબંધી જે કંઈ જ્ઞાન આપે તે મેળવવું.

ગુરુના અભ્યાસ કે પદવી આદિ નિમિત્તે પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરવો એ પણ ગૃહસ્થનું કર્તવ્ય છે અને તેમના ઉપદેશ અનુસાર ધાર્મિક કાર્યોમાં ધન વાપરવું એ પણ ગૃહસ્થનું કર્તવ્ય છે.

જેઓ સદ્ગુરુસેવાનો આ મર્મ પિછાણી સદ્ગુરુના ચરણ આરાધશે તે ભવબ્રમણમાંથી મુક્ત થઈ અવશ્ય મુક્તિરમાના કીર્તિગણમાં પ્રવેશ કરી શકશે.

इति शम् ।

અમારા માનવતા કદરદાન માહફોને

૭ સમયમરની સુચના ૭

જુની અને જાગીતી જુદીમાર્ફ સ્થાપિત ૧૦૦ વરની પુતલી પદી

મુબર્ક, કુમરી, પાલામલીના જનપ્રતિદ્ધ

દાતુ મનજી પદમશી સુરમાવાલા

૭ ૭ ૨૮ ૬

૩ ૬ મા ૬

સુરમાઓ ખરીતના પદેવર માનવતા આવકાનું ૭ । યોગીએ છીએ કે
ભીંડીમખર, મનપુગ, મેખમેમન રૂપ, મુલજી જેવા મારફીદ કે કવેરી
મખ ના લાભમાં ફોર્ક પજુ કુશને અમારા સુરમાઓ વેચાતા મળતા
નથી નોખી રાખવા કે અમારી જુની જાગીતી કુશન કુમરી મખે
૭૮, મેમુઅન રૂપ, પાલામલી, મુબર્ક ન ૬ એ ફોર્કે આવેલ છે

— તકલી સુરમાઓથી સાવધાન ગદો —

— સમયસરની ચેતવણી —

- ૧ અમારી નાટવીઓની પેગિય 'શ્રીમ' તેમજ મેલે બાલુ કામગની રજીડાં
માર્ફની રીવ તથા અમાર નામ નેર્ક તપાસી ખાત્ર કરી લેતી
- ૨ અમારા ફોર્ક કેવામર કે એગન્ટ નથી હતા અમારી એક ન
કુશને નીચેના ફોર્કે મળ છે
- ૩ ખદાર મામતા એસો ઉપર પૂરતું ખ્યાન આપવામાં આવે છે
- ૪ ફોન ન ૭૦૫૬૬ કરીશો તો સુગો પેરબેય પદેવરમામા આરસી
- ૫ ડોગરની મૂત સલાદ મેળવો

મોમવારે પુરવો મારિ, ગુરુ વારે સીઓ માટે મવારે ૧૦ થી ૧૧

— અમારે એક ન ૬ ફોર્ક —

જનપ્રતિદ્ધ દાતુ મનજી પદમશી સુરમાવાલા

૭૮, મેમુઅન રૂપ, કુમરી પાલામલી, મુબર્ક ન. ૬